Obligāts ... recenzenta eksemplārs

VISU ZEMJU PROLETARIEŠI, SAVIENOJIETIES!

Literatura un Māksla

LATVIJAS PADOMJU RAKSTNIEKU, KOMPONISTU, MĀKSLINIEKU UN ARCHITEKTU SAVIENĪBU LAIKRAKSTS

1946. G. 25. OKTOBRĪ Nr. 43 (93)

ŠAI NUMURĀ:

AKTIVIZĒT ARCHITEKTU SAVIENĪBAS DARBU. — PAR JAUNIEM SASNIEGUMIEM PADOMJU MUZIKĀ (1. lpp.); V. Osis — TĀLU NO DZĪVES; E. Damburs — PAR TAGADNĪBU UN DISTANCI MĀKSLAS DARBĀ; M. ŠOLOCHOVS — NOBEĻA PREMIJAS KANDIDATS (2. lpp.); J. Vanags — AGRĀ RĪTĀ. Viencēliens (3. lpp.); RIETUMI NERVOZĒ. J. Gens, B. Lukats — PADOMJU IGAUNIJAS GRAFIKA (4. lpp.); Valdis Grēviņš — BORISA LAVREŅEVA DRAMATURĢIJA; K. Koņičevs — «DIVI GADSIMTEŅI PIECDESMIT GADOS» (5. lpp.); L. Vecis — FILMU DUBLĒŠANA — POLITISKI SVARĪGA LIETA (6. lpp.).

AKTIVIZĒT ARCHITEKTU SAVIENĪBAS DARBU

Lieli un diženi ir Padomju Latvijas architektu uzdevumi. Jaunajā Staļina piecgades plānā paredzēto lielā vēriena celtniecības darbu veikšanā mūsu architektiem jāieņem redzama un goda pilna vieta. Vācu okupantu sagrauto pilsētu un ciemu atjaunošana un veco pilsētu rekonstrukcija, sabiedrisko iestāžu ēku, dzīvojamo māju, klubu, teatru, skolu, stadionu u. t. t. celtniecība, — lūk mūsu architektu darba lauks, kam vislielākā valstiskā nozīme.

Padomju vara, kas iznīcināja cilvēka ekspluatāciju no cilvēka, kas, bazējoties uz socialistisko īpašumu un ražošanas līdzekļiem, radīja plānotu saimniecību, deva iespēju latviešu architektiem atrisināt ne tikai atsevišķo celtņu, bet arī veselu architektonisku ansambļu celtniecību saskaņā ar vienotu plānu. Tas pavēra jaunas un nepārskatāmas perspektivas mūsu architektiem veikt plaša vēriena darbus un, iekļaujoties aktivā socialistiskās īstenības veidošanā, attīstīt un padziļināt savas radošās spējas. Šodien katra architekta uzdevums — iecerēt un realizēt ceturtās Staļina piecgades grandiozos uzdevumus celtniecības laukā.

Šo uzdevumu izpildīšana uzliek lielu atbildību Latvijas PSR Architektu savienībai un sevišķi tās valdei, kurai jāstimulē un jāaktivizē katra architekta un visa architektu kolektiva darbs, jānodrošina viņu audzināšana socialistiskā realisma principu garā, jālikvidē trūkumi architektu idejiskajā vadībā.

Visiem zināmi un skaidri mūsu republikas architektu sasniegumi, kas veikti divu gadu darbības laikā. Architekturas pārvalde atvērusi republikas architekturas plānošanas darbnīcas, to uzdevumā mūsu redzamākie architekti izstrādājuši vairāku republikas pilsētu rekonstrukcijas ģeneralplānus, sabiedrisko celtņu, dzīvojamo māju utt. projektus; plāno jaunus celtniecības objektus. Ar to iezīmējas mūsu architektu saimes līdzšinējie sasniegumi, kurus, diemžēl, vēl nevar novērtēt kā plaši izvērstu un radošu darbu, kas apmierinātu šīlaika celtniecības prasības, lai drīzā laikā paceltu no drupām mūsu izpostītās pilsētas un ciemus.

Pirmām kārtām te vainojama Architektu savienība un tās valde, kas vāji veic savus pienākumus un ļoti maz darījusi, lai katrs architekts aktivi piedalītos socialistiskajā celtniecībā. Laikā, kad visās padomju mākslas un kulturas nozarēs tiek veikts *ievērojams darbs* sakarā ar VK(b)P Centrālās Komitejas vēsturiskajiem lēmumiem par žurnaliem «Zvezda» un «Ļeņingrad», par dramatisko teatru repertuaru un kino filmu «Lielā dzīve», — Architektu savienība nav neko darījusi lai apspriestu turpmākos republikas architektu uzdevumus šo lēmumu garā un iesaistītu viņus aktivā cīņā par celtniecības darbu augstu kvalitati.

Zināms, ka pagājušā gada oktobrī *notika* Baltijas Padomju republiku architektu apspriede Rīgā un šīgada augustā Tallinā notika Maskavas, Ļeņingradas, Tallinas, Rīgas un Viļņas architektu plaša apspriede. Latvijas PSR Architektu savienība, kuras pārstāvji arī piedalījās šais apspriedēs, neiepazīstināja architektu kolektivu un mūsu sabiedrību ar šais apspriedēs izvirzītajiem tuvākā laika celtniecības uzdevumiem.

Šī parādība nosodāma, tā neveicina, bet gan kavē darba pieredzes apmaiņu starp atsevišķu republiku architektiem un nelauj iesaknot mūsu celtniecības praksē ievērojamākos architekturas paraugus citās padomju republikās.

Architektu savienības valde līdz šim nekādu vērību nepievērsa izstrādāto pilsētu ģeneralplānu, atsevišķu sabiedrisko celtņu, dzīvojamo māju utt. projektu radošai apspriešanai plašās architektu aprindās. Izstrādātos projektus apsprieda un izvērtēja tikai projektu ekspertizes un aplēses birojā un architekturas padomē, kur tos vai nu noraidīja, vai arī pieņēma. Bet Architektu savienības vadība, baidīdamās kritikas un paškritikas, neparādīja izstrādāto projektu trūkumus un priekšrocības kā šo projektu autoriem, tā arī pārējiem architektiem, kas stimulētu viņu darbu, sekmētu viņu vispārējo un profesionalo kulturu un palīdzētu izprast socialistiskā realisma principus architekturā. Architektu savienība tāpat nav ievērojusi vērtīgo biedra Kaļiņina norādījumu, ko viņš izteica padomju architektiem, ka «mūsu iedzīvotāji tieši un ar vislielāko entuziasmu strādā, atjaunojot sagrautās pilsētas. Tāpēc man liekas, ka vispārējo *šo pilsētu plānošanu*, tāpat arī atsevišķu lielāku pilsētu sabiedrisko celtņu un individualo dzīvojamo māju projektus vajadzētu apspriest plašos iedzīvotāju slāņos, organizējot projektu izstādes, referatus par tiem un citādā veidā.» Tādi pasākumi, bez šaubām, veicinātu tālāku iedzīvotāju piedalīšanos atjaunošanas darbā. Tāpēc Architektu savienības tuvākā laika uzdevums ir likvidēt šos trūkumus, izvēršot principialu boļševistisku kritiku un paškritiku visos architektu darba posmos, un jāatmet bailes no taisnīgas un lietišķīgas kritikas, kā mūs māca boļševiku partija un biedrs Staļins.

Liela uzmanība Architektu savienībai jāpievērš architektu — pilsētu celtnieku, audzināšanai no šejienes spēku vidus. Zināms, ka Latvijas universitates architekturas fakultates vadība buržuaziskās Latvijas laikā nepievērsa nopietnu vērību šim jautājumam, un mēs mantojām ļoti aprobežotu specialistu skaitu. Architektu savienībai jāatrod līdzekļi, lai audzinātu šādus kadrus no apdāvinātākajiem architektiem, rīkojot viņiem specialus seminarus un konsultacijas, uzticot to vadību izcilākajiem architektiem, organizējot radošas ekskursijas uz Maskavu, Ļeņingradas projektēšanas darbnīcām utt. Pavisam nepieciešami ir vispusīgi iepazīstināt architektu kolektivu ar jaunākajiem sasniegumiem padomju celtniecības technikā un konstrukcijās, izlietojot šim nolūkam dažādā veidā iegūtās konstrukciju un ostu grāmatas. Redzamā vietā *Architektu savienības darbā* jābūt lekciju cikliem par socialistisko celtniecību un socialistiskā realisma principiem kā padomju architekturas pamata metodi. Nesaprotami, kāpēc Architektu savienības vadība šim nolūkam neizmantoja vecāko padomju republiku ievērojamākos architektus, kuru lekcijas un konsultacijas veicinātu Latvijas architektu socialistiskās celtniecības pieredzes padziļināšanu un dotu perspektivu viņu turpmākajam darbam. Tas sekmētu arī savlaicīgu pilsētu plānošanas darbu izpildi, kas līdz šim netika ievērots un pilsētu plānošanas darbi ieilga.

Architektu savienības turpmākā darba pamatā jābūt mūsu architektu idejiskajai audzināšanai, kā vienam no pirmajiem priekšnoteikumiem visa savienības darba uzlabošanai. Padomju Latvijas architekturai jārada tehniski pilnīgas, ekonomiskas, ērtas un skaistas celtnes, kas paustu socialistiskās dzīves prieku, mūsu laikmeta lielo ideju iemiesojumu tajās, *atspoguļotu* socialistiskās valsts rūpes par padomju cilvēku labklājības celšanu. Lūk, tā ir socialistiskā realisma pamata prasība architekturā, un panākt to ir Latvijas PSR Architektu savienības galvenais uzdevums un mērķis.

Literaro sarīkojumu cikls

LĻKJS Centrālā Komiteja, Latvijas Padomju rakstnieku savienība, Mākslas lietu pārvalde un Kulturas izglītības iestāžu komiteja rīko regularus izcilākajiem latviešu rakstniekiem un dzejniekiem veltītus literarus sarīkojumus.

Pirmais tāds sarīkojums notika 21. oktobrī un bija veltīts Tautas dzejniekam Rainim. Referatu «Vadošās līnijas Raiņa darbos» lasīja Rakstnieku savienības sekretars doc. K. Krauliņš.

Pēc referata sekoja mākslinieciskie priekšnesumi, kuros Raiņa dzeju deklamacijas un dziesmas ar Raiņa tekstiem izpildīja LPSR Valsts operas un baleta teatra solisti, Dramas un Dailes teatru aktieri un Filharmonijas koris.

Līdzīgi sarīkojumi tiks veltīti arī latviešu padomju literaturas izcilākajiem darbiniekiem — Tautas rakstniekam A. Upītim, dzejniekam J. Sudrabkalnam u. c. Sarīkojumi notiks ne tikai Rīgā, bet arī periferijā.

PAR JAUNIEM SASNIEGUMIEM PADOMJU MUZIKĀ

Padomju komponistu savienības Orgkomitejas plenuma rezultati

Padomju muzikalās kulturas atšķirīgā īpašība ir tās augstais idejiskums, kas raksturīgs padomju komponistu labākajiem darbiem un kas ieguvuši visas tautas atzinību.

Tomēr padomju muzikalās kulturas sasniegumi nedrīkst aizsegt tos trūkumus, kas vērojami atsevišķās muzikas nozarēs, kas traucē tās tālāku attīstību un kļuva jo acīm redzami VK(b)P CK pēdējo lēmumu gaismā.

Šai sakarā sasauktais Padomju komponistu savienības Orgkomitejas paplašinātais plenums bija veltīts padomju muzikas svarīgāko jaunrades problemu apspriešanai. Dažas plenumā teiktās runas liecināja, ka ne visi komponisti un muzikas teoretiķi līdz galam apzinās to uzdevumu svarīgumu un nozīmību, kas viņus sagaida, aizraujoties ar sīku atšķirīgu, bieži vien personīgu jautājumu apspriešanu. Nosodot šīs tendences, plenums izvirzīja veselu rindu principialu jautājumu, kam neapšaubāmi svariga nozīme padomju muzikas attīstībā, piemēram, jautājumu par laikmetīgo tēlu parādīšanu muzikā — operās, simfonijās, oratorijās, kantatēs, dziesmās un romancēs. Plenums pamatoti norādīja uz to, ka Orgkomiteja savā pēdējā laika praktiskajā darbā nav veltījusi pietiekamu uzmanību šo žanru attīstībai, tāpat arī valodas un stila problemai, kas nesaraujami saistīta ar tautiskuma, realitates un augsta idejiskuma problemu mākslā.

Atsevišķu Orgkomitejas biedru runas ne vienmēr bija stingri paškritiskas; tās pilnīgi neatklāja Orgkomitejas darba kļūdas, kuru izlabošanai vispirmā kārtā nepieciešama paškritiska atzīšana un skaidru perspektivu parādīšana.

Plenums daudz runāja par padomju operu un masu dziesmu kā par tādiem žanriem, kuriem nepieciešama vislielākā kritikas uzmanība.

Muzikas kritikas atpalicībā vainojama ne tikai Orgkomitejas muzikas pētniecības sekcija, bet lielā mērā arī avīze «Sovetskoje Iskustvo», *kura* nespēja kļūt par īstu muzikas kritiskās domas tribini.

Orgkomitejas priekšsēdētāja vietnieks A. Hačaturjans, runājot par padomju muzikas galvenajām problemām un pareizi novērtējot tās sasniegumus, visā visumā sniedza pareizu padomju muzikas tālākās attīstības ceļu raksturojumu. Uzsvēris tos milzīgos uzdevumus, kādi tagad ir padomju komponistiem, sakarā ar VK(b)P CK pēdējiem lēmumiem, referents apskatīja padomju muzikas svarīgākās nozares.

— Simfonisms, — atzīmēja A. Hačaturjans, — kas Rietumos ir jau novazāts un idejiski pagrimis, Padomju Savienībā sasniedzis īstu uzplaukumu, kļūstot par lielu ideju un filozofisku vispārinājumu mākslu. Mūsu simfonisma panākumi sevišķi ievērojami bija kara gados, kad daudzi padomju komponisti parādīja patriotiska pašaizliedzīga darba piemērus. Bet kritika aizmirsa padomju *simfonisma* svarīgākos uzdevumus un «būtībā līdz šim vēl nav pateikusi prātīgus vārdus par Šostakoviča 8. un 9. simfonijām, jo pēc varonīgās 7. un traģiskās 8. simfonijas ar tās apstrīdamo finalu mēs gaidījām otro 9. simfoniju, daudz monumentalāku, ciešāk saistītu ar lielajiem laikmeta tēliem. Simfoniskā triloģija, ko apsolījis Šostakovičs, līdz šim vēl nav pabeigta, bet uzrakstītā 9. simfonija iziet no šīs triloģijas ietvariem.» Par simfonisko un instrumentalo kamermuziku nepieciešama liela diskusija.

Referents pieskārās Padomju operas vēstures jautājumiem un sīki analizēja atsevišķu operas sacerējumu trūkumu iemeslus, runāja par neatliekamiem soļiem, kas veicami, lai pārvarētu tos šķēršļus, kas traucē radīt laikmetīgu padomju operu, un ka arī operu teatriem jāaktivizē sava politika šai ziņā.

Vokalās kamermuzikas nozarē pārsvarā liriskie paraugi, kas saistīti ar pagātnes dzeju. Daži jauni komponisti (I. Belorusecs, N. Peiko) aizraujas ar tīri estetiskām ārzemju dzejnieku dzejām. Daudzi komponisti nedibināti sūdzas, ka viņi it kā padomju dzejā nevar atrast tādu materialu, kas viņus apmierinātu. Aicinot dziļāk iepazīties ar padomju dzeju, referents kā piemēru uzrāda J. Šaporinu, kas mācēja atrast priekšzīmīgas dzejas savai oratorijai «Teiksma par krievu zemes aizstāvēšanas cīņu». Tālāk A. Hačaturjans aicināja uz cīņu pret trivialitati un bezidejiskumu padomju masu dziesmās.

Referents atzīmēja nopietnus trūkumus Orgkomitejas darbā. Orgkomiteja neveltīja pietiekami daudz uzmanības idejiski politiskajam darbam ar komponistiem, nerūpējās par kritikas un paškritikas izvēršanu, neprata nodibināt pastāvīgus sakarus ar brālīgo republiku komponistu savienībām. Referents nosodīja neveselīgās tieksmes «*līdzināties dažiem Rietumu modes virzieniem*», kas vērojamas dažos jaunos komponistos un konservatorijas audzēkņos. A. Hačaturjans aicināja visu jaunrades un organizatorisko darbu pakļaut to uzdevumu pildīšanai, kas izteikti Partijas Centrālās Komitejas pēdējos lēmumos.

Masu dziesmas komisijas vadītājs I. Dunajevskis analizēja pēdējo gadu masu dziesmas, atzīmēja sasniegumus un asi nosodīja negatīvās parādības, kas vērojamas mūsu masu dziesmu jaunradē: tendence mechaniski savienot rietumeiropiskās deju formas ar tekstiem, kas atspoguļo padomju cilvēku domas un jūtas, aizraušanās ar otršķirīgām liriskām un intimām temām, kas bieži vien aizēno padomju cilvēka — varoņa, cīnītāja un celtāja tēlu. I. Dunajevskis atzīmēja, ka pēdējā laikā parādījies ļoti daudz dziesmu makulaturas, pseido tautas dziesmu un sīkpilsoniskas krogus muzikas, kas sevišķi spilgti jūtamas komponista N. Bogoslovska dziesmās un kas bargi nosodītas VK(b)P CK lēmumā par kino filmu «Lielā dzīve». Primitivu vulgaru jūtu pasaulīte atspoguļojas arī dažos tādu atzītu padomju dziesmas meistaru kā V.Solovjova-Sedoja un M.Blantera darbos.

D. Kabaļevskis atzīmēja, ka kara gados laikmetīguma izjūta, idejiski tēlaina konkretība kā vēl nekad izpaudās simfoniskā muzikā. Kara gados pieauga tautiski nacionalo avotu nozīmība mākslā. Bet aizrāvusies no panākumiem, Orgkomiteja aizmirsa trūkumus, pazaudēja idejiskuma kriteriju. D. Kabaļevskis atzīmē arī citas Orgkomitejas kļūdas, piemēram, nepietiekami augsto idejisko līmeni, kādā notiek jaunu darbu apspriešana konsultacijas komisijā, kā arī to, ka Orgkomiteja neizdarīja nekādus secinājumus no 1943. gadā notikušās diskusijas par masu dziesmu. Runājot par instrumentalās kamermuzikas idejisko saturu, Kabaļevskis brīdināja no padomju kulturai *svešās Rietumu džeza deju muzikas* ietekmēm. D. Kabaļevskis savā runā daudz vērības veltīja Šostakoviča 8. un 9. simfonijai. Viņš izvirzīja tezi, ka laikmetīgā tema jāparāda ar laikmetīgiem līdzekļiem un vērsa uzmanību uz dažiem formalisma recidiviem atsevišķās kompozicijās.

J. Šaporins nosodīja tādu parādību, ka konservatorijas kompozicijas klases studenti nepietiekami pazīst krievu muziku. Šaporins uzskata par nepieciešamu, ka jauniem komponistiem vispirmā kārtā jāmācās no krievu klasiskās muzikas lielajiem piemēriem.

D. Šostakovičs aicināja radīt darbus, kas būtu mūsu lielā laikmeta cienīgi, aicināja uz cīņu pret vienaldzību, sliktu gaumi, makulaturu, pret «demobilizacijas noskaņojumiem» komponistos un aicināja nodibināt ciešas saites starp Orgkomiteju un jaunajiem komponistiem.

Mākslas lietu komitejas priekšsēdētāja vietnieks V. Surins savu runu veltīja laikmetīgās temas pacelšanai padomju operā, norādot, ka komponists ir atbildīgs par operas idejiski māksliniecisko koncepciju. «Īstam padomju māksliniekam jācenšas parādīt jauno cilvēku, kas par visas tautas lietu prot ziedot personīgo, parādīt jaunās progresivās valsts padomju cilvēkus, uzvarošā kolektiva spēku, komunisma ideju lielumu, kas jau konkreti izpaudušies padomju īstenībā.» Tālāk V. Surins pieskārās jautājumam par komponistu idejiskās audzināšanas darbu, par tādu simfoniskā žanra darbu trūkumu, kas parādītu mūsu tautas grandiozo uzvaru. Orgkomiteja slikti vada muzikas pētniecības komisiju un neapmierinoši organizējusi padomju muzikas propagandu.

G. Popova un J. Rižkina runas bija veltītas mūsu laikmeta varoņa parādīšanai padomju operā. V. Šebalins teica, ka teatri ir ļoti vienaldzīgi attiecībā pret padomju operu.

Republikanisko savienību pārstāvji aizrādīja, ka Orgkomitejas prezidijs nepietiekami novērtējis muzikas sasniegumus republikās. Republikaniskās Komponistu savienības ne reizi nav sniegušas atskaites Orgkomitejas prezidijam. Uz to norādīja komponisti L. Revuckis (Ukraina), N. Žiganovs (Tatarija), A. Liepiņš (Latvija), M. Ašrafi (Uzbekistana), E. Brusilovskis (Kazachstana) u. c.

I. Martinovs runāja par muzikas kritikas trūkumiem, norādīja uz kļūdām, kas radušās muzikā stingra idejiska kriterija trūkuma dēļ, kā arī tāpēc, ka kritiķi un muziķi vāji pazīst brālīgo republiku muzikalo kulturu. Pieskaroties muzikas valodas problemām, I. Martinovs aizrādīja, ka mums jāmācās nevis pie Rietumu *modernistiem*, bet pie krievu klasiķiem, kas radījuši jaunus muzikalās izteiksmes līdzekļus, balstoties uz tautas mākslu. Mūsu komponisti nepietiekami studē tautas muziku un rezultatā rodas daudzas kļūdas. Spilgts piemērs tam ir masu dziesma, kurā, ignorējot tautas tradicijas, radies bezidejiskums un trivialitate.

Plenums pieņēma rezoluciju, kurā rezumēti Padomju komponistu savienības tuvākā laika uzdevumi, sakarā ar VK(b)P CK pēdējiem lēmumiem. Rezolucija konstatē, ka daudzi komponisti zaudējuši interesi par laikmetīgo tematiku, apskata simfoniskās un instrumentalās kamermuzikas, masu žanru un muzikas kritikas problemas.

Rezolucijā Padomju komponistu savienības Orgkomitejas paplašinātais lēmums aicina visus padomju komponistus un muzikus apvienoties to uzdevumu pildīšanai, kas izteikti Partijas Centrālās Komitejas lēmumos, savā turpmākajā jaunrades praksē aktivi realizēt Partijas norādījumus un apsola VK(b)P Centralajai Komitejai un biedram Staļinam, ka negatīvās parādības no padomju muzikas tiks nesaudzīgi, boļševistiski izskaustas.

APSPRIEDE PAR MASU DZIESMU

Latvijas padomju komponisti savā kārtējā jaunrades sanāksmē iztirzāja laikmetīgās kora dziesmas problemas. Jautājums par labu masu dziesmu radīšanu patlaban aktuals visā Padomju Savienībā. Komponista Dzeržinska vārdiem runājot, tā ir «cīņa par mākslinieciski lielu darbu mazā formā». Pilnvērtīga masu dziesma būs tāda, kas, labā mākslinieciskā formā pauzdama jaunās dzīves cēlāja, padomju cilvēka cildeno patosu, darba varonību, spēs aizraut un pacelt kā dziedātāju, tā klausītāju. Maldās tie, kas domā, ka šīs dziesmas darināmas saskaņā ar kādu standarttipu, šablonu. Latviešu padomju komponistu darbam jādibinās uz savas tautas dziesmas intonacijām, — jārada savs oriģinals stils.

Lai varētu sarakstīt labu masu dziesmu, vajadzīgs piemērots teksts. Bet labu dziesmu tekstu gaužām maz; kā katram žanram, arī masu dziesmai ir savas īpašas prasības (pantmērs, ritms, akcents). Lai jaunrades darbs sekmētos, nepieciešama dzejnieku un skaņražu aktivāka sadarbība.

Komponisti noklausījās un pārrunāja Jāņa Ozoliņa masu dziesmas jauniešiem no cikla «Mūsu dziesmas skan jaunajai dzīvei» Filharmonijas kora izlases vienības izpildījumā. Pēc tam J. Ķepītis (klavieres) demonstrēja dažādu padomju komponistu masu dziesmu paraugus no 1946. g. krājumiem. Anatols Liepiņš iepazīstināja ar Vissavienības komponistu orgkomitejas plenuma lēmumiem par masu dziesmu un demonstrēja dažus negatīvus dziesmu piemērus, kā Bogoslovska dziesmas no filmas «Lielā dzīve» u. c.

Latvijas padomju komponistu uzdevums, aktivi pievēršoties laikmetīgajai tematikai, izveidot savu — latviešu, padomju masu dziesmu stilu.

M. Zālīte

TĀLU NO DZĪVES

...Tā ir sena ieliņa ar tikpat senu nosaukumu: Trokšņu iela. Šodien šis nosaukums skan ironiski, jo nez vai Rīgā atradīsies otrs tik kluss stūrītis kā šis. Te atrodas arī viena no vecākajām Rīgas celtnēm — tā saucamie «Zviedru vārti», kas savieno Trokšņu ielu ar Torņa ielu. Ieiesim šai interesantajā celtnē.

Zemie griesti, sarežģītie mazo lodziņu pinumi, vecas riņķa trepes, krāsnis ar veikliem greznojumiem, — viss tas pārnes mūs pavisam citā pasaulē, tālu no šodienas kūsājošās dzīves. Un tiešām — šis nams ir 250 gadu vecs. Tai laikā taču vēl nebija ne automašīnu, ne radio, ne atomu enerģijas, ne telefonu...

Tagad šai namā atrodas Latvijas Padomju Architektu Savienība. Vismaz tā stāsta izkārtne pie šī nama ieejas. Atskaitot šo izkārtni, maz kā te ir tāda, kas atgādinātu mūsu laikmetu, to, ka mēs dzīvojam zemē, kas ceļ komunismu, zemē, kas šodien piecgades celtniecības uguņu apmirdzēta, zemē, uz kuru ar cerībām raugās visa progresīvā cilvēce.

Liekas, kam gan citam, ja ne architektiem šodien, kad notiek tik intensīva kara sagrautās saimniecības atjaunošana, būtu jāatrodas pašā dzīves centrā. Architekti taču ir dzīves cēlāji šī vārda būtiskā, ne pārnestā nozīmē. Ir tiesa, ka lielākā daļa no 120 Latvijas padomju architektiem tiešām piedalās praktiskajā atjaunošanas darbā — projektē, plāno, ceļ. Bet veltīgas būtu pūles atrast šī lielā ikdienas darba atspoguļojumu Architektu savienības darbībā.

Latvijas Padomju architektu savienības priekšgalā atrodas valde (atbildīgais sekretars b. Reinharda), kas ievēlēta agrā pavasarī 1945. gadā. Kopš tā laika pagājis jau pusotrs gads, bet valde vēl ne reizi nav sasaukusi biedru kopsapulci, nav atskaitījusies tās priekšā. Patiesībā arī atskaitīties nav par ko. Pati valde savas sēdes rīko ļoti reti; pēdējā sēde notika šīgada vasarā, jūnijā. Pusotra gada laikā notikusi tikai viena architektu sanāksme par radošā darba jautājumiem, kas apsprieda republikaniskā sporta stadiona projektu — š. g. septembra beigās.

Nav brīnums tāpēc, ka par šo apspriedi, kam patiesībā bija jābūt parastam notikumam, runā kā par milzu notikumu. Sanāksme tiešām bija pulcējusi lielu skaitu dalībnieku (pie simt cilvēku) un izsauca ļoti dzīvas debates. Bet vispārējai miegainības un vienaldzības atmosferai, kāda valda Architektu savienībā, raksturīga arī šāda detaļa: sanāksme, izdiskutējusi projektu, nepieņēma nekādu lēmumu, bet ievēlēja redakcijas komisiju, kurai uzdeva noformēt to. Drīz jau būs pagājis mēnesis, bet šī komisija vis vēl nevar sapulcēties, lai izpildītu savu samērā vienkāršo uzdevumu.

Arī šai ziņā, izrādās, Architektu savienībai ir sava bēdīga pieredze. Kopš pagājušā gada rudens tās archivos bez mazākās kustības pazīmēm guļ Rīgā notikušās Baltijas padomju republiku architektu konferences materiali, konferences, kas noritēja ļoti paciļāti un apskatīja daudzus svarīgus architekturas jautājumus. Nerunājot nemaz par šo materiālu iztirzāšanu, ne tikai Latvijas, bet arī citu republiku architekti jau veselu gadu gaida, kad tie tiks izplatīti, darīti zināmi plašākām architektu aprindām.

Varbūt šī stagnacija tik prāvā radošā organizacijā kā Architektu savienība izskaidrojama ar to, ka nav problemu, kas būtu tās uzmanības cienīgas? Sādai varbūtībai, protams, nav nekādu pamatu. Mēģināsim ar konkretu piemēru palīdzību uzskaitīt tos uzdevumus, kas risināmi Architektu savienībai, nepretendējot uz šo uzdevumu pilnīgu uzskaiti.

Vispirms kā atsevišķu architektu, tā arī architekturas plānošanas darbnīcu darba rezultatu apspriešanai jānotiek regulari un augstā idejiskā līmenī. Kā likums jāpanāk tas, lai neviens lielāks projekts nepaliktu ārpus architektu sabiedrības redzes loka. Veseliga, principiala paškritika ne tikai novērsīs varbūtējās kļūdas, ne tikai ceļs projektējamo darbu kvalitati, bet būs arī laba skola, it īpaši jaunajiem architekturas meistariem. Bet kas darīts šai virzienā līdz šim? Viena vienīga apspriede par sporta stadiona projektu, par ko jau minējām raksta sākumā — tas ir viss!

Bez tam, tāda organizacija kā Architektu savienība nedrīkst aprobežoties tikai ar atsevišķu projektu apspriešanu, tai jāpaceļ arī vispārēja rakstura problemas. Pašlaik, ceturtās Staļina piecgades darbu realizacijas procesā, mūsu republikā ļoti svarīgs ir vācu okupantu sagrauto pilsētu atjaunošanas un rekonstrukcijas jautājums. Veselām pilsētām — Daugavpilij, Jelgavai, Rēzeknei, Valmierai un daudzām citām jādod jauna dzīvība. Vispārzināms fakts, ka plānveidīgas pilsētu celtniecības pieredzes latviešu architektiem nav. To atzīst arī paši Architektu savienības vadītāji. Bet ko viņi darījuši, lai aizpildītu šo trūkumu? Nekā.

Vai, piemēram, tāds svarīgs jaunrades darba jautājums kā socialistiskā realisma problema architekturā. Buržuaziskajā Latvijā pastāvēja divas skolas, divi galvenie virzieni architekturā — «klasiskais» un tā saucamais «konstruktivisms». Bez sevišķām izmaiņām šīs «skolas» saglabājušās arī līdz šai dienai, turpinot vecos strīdus savā starpā un katra sev gatavojot jaunu maiņu. Bet kādās attiecībās, kā saskanojas šie virzieni ar socialistiskā realisma principiem? Kāpēc nevarētu Architektu savienība organizēt plašu diskusiju par šo temu? Tāds pasākums, bez šaubām, palīdzētu «skolai» apzināties savas kļūdas un nonākt pie padomju celtniecības ģenerālās līnijas, kas strādā tautai, pilda tautas uzdevumus.

Ne tikai par radošo, bet arī par organizatoriski radošā darba momentiem jāieinteresējas katram godīgam padomju architektam. Tāds, piemēram, ir jautājums par to, kā izcilākie latviešu padomju architekturas meistari piedalās praktiskajā projektēšanas darbā. No Latvijas Valsts Universitates architekturas fakultates profesuras tikai b. b. Birznieks un Antonovs daudzmaz nopietni piedalās lielajā republikas pilsētu atjaunošanas darbā. Ievērojamākais latviešu architekturas meistars akademiķis Štālbergs jau ilgāku laiku izstrādā Rīgas viesnīcas projektu, bet skaidrs, ka tik izcilam meistaram nevajadzētu norobežoties vienā pasākumā, daudz vairāk viņš varētu dot, uzņemoties kādas architekturas plānošanas darbnīcas vadību.

Profesoru Bērzkalnu aicināja uzņemties Liepājas rekonstrukcijas projekta izstrādāšanu, no kā viņš atteicies. Negribēja viņš būt arī par konsultantu šim projektam. Nekā liela patlaban neprojektē arī docents Reinhards, kaut gan kādreiz agrāk visi viņi pazīstami kā daudzu interesantu darbu autori. Ar ko izskaidrojams tas, ka patlaban viņi labāk uzturas nomalē, aprobežojoties tikai ar akademisko darbu Universitatē? No viņiem ņem piemēru arī jaunie architekti (Ginters, Staņa, Traminš, Vikmanis u. c.), kas, pabeiguši Universitati, negāja vis uz darbnīcām, neieslēdzās celtniecības darbā, bet palika pie Universitates, nodarbojoties galvenām kārtām ar «tīri» pedagoģisku darbu.

Arī šī pēdējā architekturas darba nozare saista uzmanību. Pašreizējais stāvoklis jaunu architekturas kadru sagatavošanā ne kvantitativi, ne kvalitativi neapmierina tās prasības, kādas architekturai uzliek mūsu šodiena. Valsts Universitates Architekturas fakultate, kurā ir pieci profesori un ne mazāk docentu, ik gadus izlaiž 3—4 architektus, pie kam šaubas rada arī šo jauno architektu sagatavošanas sistema, kas notiek katras no augšminētām «skolām» iespaidā. Par pilnīgu atrautību no dzīves liecina arī diplomdarbu temas. Piemēram, kāds no diplomandiem izgatavoja rātsnama projektu... Ne jau vecā rātsnama atjaunošanas projektu, bet jauna (!?) rātsnama projektu. Kāds cits nesen nodeva vācu okupacijas laikā aizsākto Tukuma pilsētas galvas mājas projektu...

Atsevišķu projektu, plānošanas un projektēšanas problemu apspriešana, radošas diskusijas, jautājums par lielāka skaita architektu piedalīšanos piecgades plāna izpildē, jaunu kadru sagatavošanas problema — tās ir visai nepilnīga to jautājumu uzskaite, ar kuriem būtu jānodarbojas Latvijas padomju architektu savienībai, bet ko tā līdz šim nav darījusi.

Beidzot vēl viens svarīgs jautājums — Architektu savienības biedru idejiskā audzināšana. Arī šai ziņā Architektu savienība neko nav darījusi. Notikušas gan vairākas lekcijas, bet neviena no tām nav bijusi veltīta marksisma ļeņinisma teorijas jautājumiem; tām, lielāko tiesu, bijis informativs raksturs (par atomu enerģiju, par Parizes miera konferenci u. t. t.). Architektu savienība līdz šim vēl nav apspriedusi pēdējos VK(b) Partijas Centralās Komitejas lēmumus par žurnaliem «Zvezda» un «Ļeņingrad», par dramatisko teātru repertuaru un par kino filmu «Lielā dzīve», ne Latvijas K(b)P CK lēmumus par ideoloģisko darbu, kaut gan visiem šiem lēmumiem ir vadoša nozīme arī Architektu savienības un katra architekta darbā.

Skaidrs, ka ilgāk šāda bezdarbība vienā no svarīgākajām mūsu kara sagrautās dzīves atjaunošanas nozarēm nav ciešama. Latvijas Padomju architektu savienībai vienreiz jāizlien no viduslaiku Rīgas klusajām un šaurajām šķērsielām padomju dzīves plašajā īstenībā. Mūsu padomju zemē, kas patlaban dzīves atjaunošanas un celtniecības entuziasma pārņemta, architekturas darbiniekiem ierādīta goda pilna vieta, un šo architekturas darbinieku vadošajai un radošajai organizacijai nav nekādu tiesību stāvēt tālu no dzīves.

V. Osis

LATVIJAS PADOMJU MĀKSLINIEKU SAVIENĪBĀ

Gleznotāju sekcijas sanāksme

Gleznotāju sekcijas 14. oktobra sanāksmē Eduards Kalniņš un Aleksandrs Zviedris referēja par PSRS Padomju mākslinieku savienības X plenumu un izstādi Maskavā.

— Plenums un izstāde deva daudz ierosmes tieši latviešu māksliniekiem, padziļinot viņu izpratni par socialistiskā realisma principiem padomju mākslā, — teica E. Kalniņš.

Padomju mākslinieku galvenais uzdevums ir radīt idejiski un mākslinieciski augstvērtīgus, dziļi pārdomātus, vēsturiski patiesus darbus, kas veicinātu padomju cilvēka audzināšanu.

Eduards Kalniņš pakavējās pie PSRS Tautas mākslinieka Borisa Johansona referata, kurā viņš analizēja padomju gleznieccības sasniegumus, trūkumus un norādīja viņu turpmākās darbības uzdevumus.

Pastāstot par izstādi, referents atzīmēja, ka blakus labiem darbiem, kas izcili mākslinieciskās un idejiskās vērtības ziņā, izstādē bija arī mazāk vērtīgi, sasteigti, līdz galam neizstrādāti darbi.

Boriss Jachontovs augstu novērtējis mākslinieku Kukriniksu gleznu «Kapitulacijas parakstīšana», kas sugestē skatītāju ar savu svaigumu un lielo mākslinieciskās izteiksmes spēku. Aleksandrs Gerasimovs gleznā «Teheranas konference» vēsturiski pareizi un dziļi tvēris ievērojamo notikumu, veiksmīgi atrisinādams samērā grūto uzdevumu. Avilova glezna par Kuļikovas kauju pelna ievērību kā labākais autora darbs. Tai pašā reizē tā ir labākā izstādē eksponētā vēsturiskā glezna. Starp labākajām gleznām izstādē atzīmējamas S. Gerasimova «Pugačeva sacelšanās» un V. Jefanova — «Staļins, Molotovs un Vorošilovs pie slimā Gorkija gultas». Gorelova gleznā «Bolotņikova sacelšanās» jūtami trūkumi kompozicijā, jo galvenais — cilvēki, tur pazūd vispārējā masā, kaut gan vēsturiskās gleznās tieši pašam cilvēkam jābūt centralajā vietā. Johansons asi kritizēja V. Serova gleznu «Aleksandra Ņevska iejāšana Pleskavā», pārmetot viņam vēsturiskās patiesības neievērošanu.

Deinekas māksla lielāko tiesu attēlo mūsu laikmeta notikumus. Viņš ir īpatnējs monumentalists padomju mākslā, kura darbi veidoti emocionalā stilā. Dziļu iespaidu rada Bogorodska darbs «Slava kritušajiem varoņiem». Sadzīves žanra gleznotājs Plastovs gleznās «Siena pļauja» un «Atpūta» nav spējis dot harmoniskas un viengabalainas dzīves ainas.

Izstādē redzamu vietu ieņem ainavas, kuru attēlojumā padomju mākslinieki parādījuši teicamu prasmi. Ainavām, tāpat kā vēsturiskām un sadzīves gleznām, ir liela audzinoša nozīme, tāpēc arī turpmāk tai pievēršama nopietna vērība.

Izstādē bija samērā labi pārstāvēta arī portretu glezniecība, kas turpmāk jāattīsta un jāizkopj.

Runājot par mākslinieka profesionalās meistarības līmeņa celšanu, sevišķa vērība pievēršama kompozicijas veidošanai, kur jāpanāk atsevišķu detaļu vienotība un mērķtiecība, kā tas ir ievērojamo vecmeistaru darbos.

Lai mūsu mākslinieki varētu dot tautai idejiski un mākslinieciski vērtīgus darbus, daudz jāmācās, jāsaprot šī laika mākslinieku uzdevumi, ejot kopsolī ar tautu tās cīņā par komunistisko nākotni. Mūsu uzdevums ir cīnīties par socialistiskā realisma principiem tēlotājā mākslā, rūpēties par stila tīrību un nemitīgi celt sava amata prasmi. Izpildīt savu uzdevumu mēs varēsim tikai tad, ja savos darbos attēlosim padomju tautas lielo cīņu par izpostītās tautas saimniecības atjaunošanu un attīstību, parādīsim padomju cilvēka augstās morālās īpašības Lielajā Tēvijas karā, pareizi atveidosim Padomju Savienības tautu vēsturi, rādot to augstvērtīgā mākslinieciskā izpildījumā.

Padomju mākslai jābūt kā krāšņam ziedu klēpim, nacionalai formā un socialistiskai saturā.

Mākslinieks A. Zviedris pastāstīja par Baltijas Padomju republiku mākslinieku darbiem Maskavas izstādē, kuri guvuši pozitivu novērtējumu. Latviešu gleznotāju darbiem pienumā pierakstīta krāsu zieda bagātība un svaigums, bet kritizēta mūsu mākslinieku pasivā attieksme pret šīsdienas temām, kas visādā ziņā jānovērš, jo tā patiesībā ir bēgšana no dzīves.

Debatēs izskanēja doma par šādu apspriežu organizēšanas nepieciešamību arī turpmāk, jo tas lielā mērā stimulētu mūsu mākslinieku augšanu.

M. Ozoliņš

M. Šolochovs — Nobeļa premijas kandidats

10. decembrī notiks kārtējā Nobeļa premijas piešķiršana.

Zviedru inteliģences liberalajās, tāpat arī rakstnieku aprindās daudzreiz radies jautājums par to, ka padomju zinātnes un literaturas pārstāvjiem nekad nav piešķirta Nobeļa premija.

Pēdējos gados literaturas laukā daudzkārt izvirzīta M. Šolochova kandidatura, — rakstnieka, ko labi pazīst un mīl Zviedrijā.

Izsakot radikalo Zviedrijas aprindu domas, pazīstamais zviedru dzejnieks un publicists Eriks Blombergs kā šīgada kandidatu izvirza M. Šolochovu un avīzē «Nju Dag» publicē veselu seriju rakstu par Šolochova darbiem.

M. Šolochovs, «kā neviens cits, ir Nobeļa premijas cienīgs, jo tā tiek piešķirta kā par mākslinieciško vērtību, tā arī idejiskumu», — raksta E. Blombergs.

PAR TAGADNĪBU UN DISTANCI MĀKSLAS DARBĀ

Latviešu padomju literatu sanāksmēs dzirdēta doma, ka pāragri vēl prasīt lielu būtisku prozu, dramu un liriku, jo notikumi pārāk «svaigi». Šāda jautājumu nostādne ir pilnīgi aplama un vienīgi liecina, ka mūsu literaturas teorija un kritika nav vēl pratusi dot pienācīgu pretsitienu buržuaziskajai ideoloģijai, — subjektiva individualisma spekulativajām teorijām un tīri formali estetiskai attieksmei pret radošo darbu. Visiem šiem ieskatiem un uzskatiem ir sava vēsture un priekšteči, bet tas ir cits temats, kas iztirzājams īpašā rakstā. Marksistiskā literaturas zinātne nepazīst šādu nostādni. Tas savukārt norāda, ka daudziem no mums vēl trūkst dialektiskā materialisma pasaules uzskata zinātniskā kriterija, ka dažu rakstnieku galvās vēl klejo idealistu teoriju atliekas.

Trūkstot pareizai interpretacijai, dziļai sabiedriskai un politiskai izglītībai, nav iespējams pareizi orientēties mūsu laikmeta sarežģītajā īstenībā, saskatīt dzīves virzošo spēku kustību un gaitu. Pa daļai uz sevi varam attiecināt Maksima Gorkija pārmetumu, ko tas izteica dažiem krievu padomju rakstniekiem PSRS Rakstnieku savienības valdes plenumā 1935. gada 7. martā, ka «mums kaut kā neveicas ar īstenību, tā mums jāaptver plašāk, jāizprot dziļāk.»

Lūk, nevis distances, bet pareizas un dziļas īstenības izpratnes trūkums kavē izvirzīt radošajā darbā sava laika sabiedriskās problemas. Protams, tas prasa ļoti lielu radošu enerģiju, iniciatīvu un novatora drosmi. Daudz vieglāk taču rakstīt par notikumiem vēsturiskā atskatā, kad pieejami visplašākie pētījumi, gaiši sākatāmas pat sīkākās detaļas. Bet literaturai tikai tad ir sabiedriska nozīme, ja tā radoši piedalās dzīves celšanā, ciņā par socialisma uzvaru, ja tā ir laikmetiska un tagadnīga. Padomju literaturai jākalpo tikai vienai patiesībai, proti, marksistiski ļeniniskai šķiru cīņas patiesībai. Jāatceras Vladimira Iljiča norādījums, ka «svarīgs nav tas, ko māksla dod dažiem simtiem, pat dažiem tūkstošiem iedzīvotāju... Māksla pieder tautai. Tai ar savām dziļākajām saknēm jāiesniedzas visplašākajās darba ļaužu masās» (Ļeņins. Par literaturu, 276. lpp.). Tas nozīmē, ka literaturai jāatrodas avangardā, tai pionieru pulkā, kas vispirmais lauž ceļu uz priekšu, kam seko miljoni, tāpēc arī jautājumam par literaturas laikmetīgumu ir principiala nozīme.

Katrs liels sabiedriski politisks apvērsums rada jaunu cilvēka tipu, jaunu īstenību. Lūk, šai jaunajai socialistiskajai īstenībai, jaunajiem cilvēkiem jākļūst par mūsu literarā darba galveno temu.

Pasaules un padomju literaturas vēsture spilgti rāda, ka daudzi ievērojami darbi izauguši tieši no savas laikmeta tagadnības un iztirzā aktualākās sabiedrības problemas, pievēršas vistuvākajai īstenībai. Piemēram, visas Čehova noveles un lugas pieder savam laikam, atsaucas pat tā saucamajiem dienas jautājumiem, parāda tipisko sava laika apkārtnē un šķirā. Daži, varbūt, iebildīs, ka no tiešās tagadnības visaktualākajiem jautājumiem var izaugt tikai īsās noveles un mazi stāstiņi. Bet vai tad Balzaka «Cilvēciskā komedija», īpaši viņa romans «Zemnieki», tāpat Zola, Flobera, Anatola Fransa romani, pat Servantesa «Don Kichots» un Šekspira lugas neizaug no tuvākās sava laikmeta īstenības? Tieši tāpēc, ka šie darbi ir laikmetiski, tie kļūst nemirstīgi. Tāpat — vai Gogoļa «Mirušo dvēseļu», Saltikova—Ščedrina, daudzu Tolstoja, visbeidzot Maksima Gorkija darbu varoņi neizaug no sava laikmeta visaktualākās īstenības? Maksima Gorkija romans «Māte», ko Ļeņins nosauca par laikmetiskāko grāmatu, sarakstīts tieši notikumu mutulī.

Dažkārt mēdz aizrādīt: Tēvijas karš beidzies, bet «Karu un mieru» par to uzrakstīs varbūt tikai tālākā nākotnē. Bet vai tas nozīmē, ka kauju apstākļos radītai literaturai vienīgi vienas dienas nozīme? Tā būtu pilnīga aplamība. Tieši kara gados sarakstītas un pašlaik raksta ievērojamas grāmatas. Pieminēsim kaut Gorbatova «Neuzvaramos», Simonova «Dienas un naktis», Šolochova «Viņi cīnījās par Dzimteni», Antokoļska un Aligeres poemas, īpaši Aleksandra Fadejeva romanu «Jaunā gvarde», ko rakstnieks iesāka rakstīt jau kara laikā. Šo darbu nozīme sniedzas pāri savam laikam. Ja sarakstīti arī viduvēji un slikti darbi, tad nevis tādēļ, ka autoriem trūcis distances, bet gan tāpēc, ka pietrūcis talanta vai paškritikas.

Tādu pašu ainu rāda arī latviešu klasiskās un padomju literaturas vēsture. Raiņa, Andreja Upīša māksla izauga tieši no sava laikmeta sabiedriskajām ciņām. Runādami rītdienas un nākotnes vārdā, šie rakstnieki iziet no sava laika degošajiem jautājumiem, bieži vien atsaucoties aktualākai vajadzībai. To pašu var sacīt par mūsu Tēvijas kara literaturu. Tiesa, kauju gados latviešu padomju rakstniecība nav devusi lielāka apjoma darbus, nemaz nav pārstāvēts romana žanrs, tomēr droši var sacīt, ka vairāku dzejoļu, stāstu un novelu nozīme sniedzas pāri sava laika robežām. Protams, pāragri minēt nosaukumus, izsijāt gadījuma darbus no tiem, kuri paliks nākotnei; to izdarīs laiks. Bet pieminēsim kaut tādas liriskas grāmatas kā Jāņa Sudrabkalna «Ceļa maizi», Arvīda Griguļa «Vētru», Valda Luksa «Kara krūzi», Jūlija Vanaga «Saules vārtos». To pašu var sacīt arī par vairākiem kara stāstiem. Atradīsim vairākus darbus, kas jau visai dziļi tver vēsturisko notikumu būtību, parāda laikmeta tipiskākās, raksturīgākās līnijas.

Tiesa, aktualitati nedrīkst sajaukt ar vienkāršu pačalošanu par dienas tēmām, vai faktu norakstu. Šāds čalojošs realisms padomju mākslai allaž paliks svešs un nepieņemams.

Skaidrs, paliekot nogaidītāja pozicijā, mēs neveiksim sava laikmeta uzdevumu. Bet uzņemoties ceļojumu bangainajā dzīves jūrā, mums vispirms jāapgūst navigacijas māksla, vajadzīgs kompass, jāpazīst vadošās zvaigznes. Lai izprastu savu laikmetu, nepieciešams nopietns teoretiskais apbruņojums, jāpazīst marksistiski ļeniniskās filozofiskās atziņas. Tieši tāpēc, ka mums vēl trūkst dziļas sabiedriski politiskās izglītības, daudzkārt jūtamies varenās īstenības priekšā nevarīgi, rakstām par dzīves degošajiem jautājumiem aptuveni un vispārīgi, nepieskaroties notikumu būtībai un kodolam. Pareizi izprast savu laikmetu, orientēties vēsturiskos notikumos varēsim tikai tad, ja visā pilnībā būsim apguvuši revolucionarās cīņas taktiku un stratēģiju, ja spēsim uztvert pašu galveno un būtisko. Taču ne velti biedrs Staļins nosaucis rakstnieku par cilvēku dvēseles inženieri. Kas tad ir inženiera galvenais uzdevums? — Celt un veidot, vadīt un virzīt jaunbūves darbus, — tātad radošs uzdevums. Un inženieris ir arī atbildīgs par darba veiksmēm un neveiksmēm. Padomju rakstniekam šis varonīgais un izcilais nav jāizdomā. Labā un cildenā piemēru ir simtiem un tūkstošiem pašā dzīvē, visur, kur noris neatslābstošais celtniecības darbs.

Latviešu padomju dzejai, tāpat prozai un dramai pārmetams, ka tā ne katrreiz meklē un parāda dižāko un izcilāko, bieži vien pārāk daudz vērības veltījot nenozīmīgiem sīkumiem. Tas pats sakāms arī par pozitivajiem varoņiem, bieži tie ir vidusmēra parādības, kuru centienos un ciņā neredzam aizraujošas varonības. Nav jābaidās no hiperbolizacijas, lielām dimensijām, traģiskiem dramatiskiem konfliktiem. Literaturas galvenais uzdevums nav realistisks precīzs dzīves noraksts, notēlot to, kas ir, kavēties pie atsevišķiem maznozīmīgiem momentiem, bet parādīt pašu galveno un izcilo, mūsu lielā laikmeta varonīgo garu. Nevis bēgt un vairīties no īstenības aizdurvē, palikt celmalā un nogaidīt, lai notikumi attālinās, bet droši ielauzties pašā karstākajā ciņas mutulī.

Latviešu padomju literatura ir pierādījusi, ka tā var veikt savu laikmeta uzdevumu. Tikai mums jātiek vaļā no visiem vakardienas pinekļiem, kas traucē izprast dzīvi, solot uz priekšu. Jāsaprot, ka arī kapitalistisko zemju progresīvākie rakstnieki šodien vērš savus skatus uz socialisma valsti, saredzot tanī jaunas mākslas un kulturas sākumus. Buržuazija savas radošās potences sen izsmēlusi, un padomju rakstniekiem nav ko mācīties no reakcionarajiem ideologiem, viņu apolitisma un mākslas nelaikmetīguma «teorijām». Visi šie ideologi īstenībā kalpo tiem pašiem savas šķiras politiskajiem mērķiem — iemidzināt tautas apziņu.

Sākusies ceturtās Staļina piecgades realizacija, kas uzliek lielus uzdevumus arī literaturai. Vai mēs gaidīsim 1950. gadu un tikai tad sāksim rakstīt par visu to, kas norisinās patlaban mūsu laukos un pilsētās?

VK(b)P CK 14. un 26. augusta vēsturiskie lēmumi, tāpat biedra Ždanova referats skaidri un nepārprotami formulē padomju literaturas vadošos principus, norāda, ka tai jāvadās no valsts un partijas politikas, aktīvi jāpiedalās sabiedriskajā dzīvē. «Padomju rakstnieki, visi mūsu idejiskie darbinieki pašreiz atrodas pirmajā uguns līnijā, jo mierīgos attīstības apstākļos nemazinās, bet gluži otrādi, pieaug ideoloģiskās frontes, un it īpaši, literaturas uzdevumi. Tauta, valsts un partija negrib, ka literatura attālinās no tagadnes, bet grib, lai literatura aktīvi iespiestos visās padomju īstenības nozarēs» (A. Ždanovs). Tas nozīmē, ka literaturai jātop laikmetiskai, tagadnīgai, ka nav jāgaida mierīgāki apstākļi, nav vajadzīga nekāda atstarpe un distance, lai rastos spēciga, jaunās īstenības cienīga māksla.

Edgars Damburs

JŪLIJS VANAGS
Agrā rītā

Tēli: Kristaps Loms — *zvejnieks, pusmūža gados.* Ildze — *viņa sieva.* Modris — *viņu dēls, pusaudzis.* Vabuliņš — *vecs zvejnieks.* Anna — *kaimiņiene.*

Notiek jūrmalas zvejnieku ciemā.

Viencārša istaba zvejnieku ciemā. Iepretim — vaļēja izeja priekšnamā, kur redzamas durvis uz pagalmu. Pie dibensienas vadži. Uz tiem sakārti apģērba gabali un zvejas piederumi. Pa kreisi dziļumā — logs. Pie tā mazs galdiņš un grāmatu plauktiņš. Tuvāk priekšplānam — ar pašaustu segu aizkārts iestūris. Tajā gulta. Redzams gultas galvgalis. Iestūra galā, pašā priekšplānā, durvis uz blakustelpu. Pa labi — galds ar dažiem soliem un krēsliem. Dziļāk — trauku skapis. Aiz tā nojaušams pavards. Vējains rīts. Dobja jūras šalkoņa.

Ildze *lāpa tīklu.*

Kristaps *guļ gultā. Dzirdami vareni krācieni, kas sacenšas ar jūras šalkām. Ilga pauze.*

Ildze *pieceļas un nāk uz gultas pusi. Brīdi noraugās gulētājā:* Krāc, kā pašu jūru izdzēris! *Purina aiz matiem.* Kristap, vai dzirdi, Kristap!

Kristaps *miegā:* Ko... Kas ir?..

Ildze: Vai tad vēl necelsies? Citi zvejnieki jau sen aizgāja gar logu. Laši nākot. Šorīt visas laivas iet jūrā.

Kristaps: Jūrā... tikai jūrā... *Apveļas uz otra sāna.*

Ildze: Ko ar tādu iesāksi? Gluži bez manas. Nu jau pagalam līdz pašai pusdienai. *Iet pie pavarda, paņem spaini un iziet ārā.*

Modris *ienāk no kreisās, aiziet pie grāmatu plaukta, izmeklē kādu grāmatu, paskirsta. Nākdams atpakaļ, stājas pie tēva gultas. Viņam pēkšņi kas iešaujas prātā:* Es viņu uzcelšu gan! *Atgriežas pie galdiņa, paņem modinātāju pulksteni, uzvelk atsperi līdz galam, nostāda rādītājus, noliek pulksteni uz kebliša pie gultas. Aiziet pa kreisi. Pauze. Atskan spalgs modinātāja zvans.*

Kristaps *uztrūkstas sēdus:* Elles ratā! Kas to te palaidis? *Paķer modinātāju, lai noslēgtu zvanu, bet satraukumā neatrod pareizo atsperi. Grūž zem segas. Modinātājs turpina tarkšķēt. Ienāk* Vabuliņš.

Vabuliņš *sīks večuks, mīlzīgos zvejnieka zābakos, plata vaskadrānas cepure galvā, kalķītis zobos:* Kur tad viņš te guļ, tas lielais Loms un vakardienas varonis? Ahā! Pašā siltajā kaktā! *Nāk pie gultas.* Labs rīts! *Redz Kristapu cīnāmies ar modinātāju.* Klau, klau, ar ko tad tu tur cīksties? Krampjus esi saķēris no tās vakardienas zupas?

Kristaps *beidzot apturējis zvanu:* Nolādēts!..

Vabuliņš: No paša rīta! Tas nav labi. Uz nelāgu vēju, kā saka.

Kristaps: Ej tu — ar visu savu vēju... *Tausta deniņus.*

Vabuliņš: Šorīt pūš gan. Lašu būs pilni murdi. Es jau arī biju aizgulējies ar tām balles pagīrām. Skrēju tūlīt lejā pie laivām. Skatos — osta kā izslaucīta, bet mūsu motors šūpojas pie laipām. Satieku Ildzi — Loms vēl krācot kā dampis. *Apsēstas un uzkurina kalķīti.*

Kristaps *atjēdzies skatās pulkstenī:* Traks! Ir gan nogulēts... *Izraušas no gultas un aiz aizkara ģērbjas.* Uzticies nu sieviešiem! Labi teicu: puspiecos celt augšā...

Ildze *ienāk ar ūdens spaini un darbojas pie pavarda:* Ak, pamodās gan! Gribēju jau ūdens šalti gāzt uz galvas.

Vabuliņš: Nekas, nekas! Tādā svētku reizē kā vakar vienam otram var misēties pāri par mēru ieņemt. Man jau arī šorīt tādas raibākas acis, un dūms neiet lāga pie sirds.

Kristaps *atsviedis aizkaru, sēž uz gultas:* Ildze, kur man tie gumijas zābaki?

Ildze *pienes.*

Kristaps: Biezās vilnas zeķes pielāpīji?

Ildze *pienes.*

Kristaps *steidzīgi aujas:* Un gādā drīz kafiju galdā, lai neiznāk lieka kavēšanās.

Ildze: Kafija gatava.

Vabuliņš: Nu jau mēs tik un tā beidzamie.

Ildze: Kā vienmēr.

Kristaps: Vienmēr? Oho!

Vabuliņš: Nesaki vis! Ar piekstēm mums gāja tīri brangi.

Kristaps: Un ar vimbām pavasarī vēl labāk! Premiju dabūjām! Avīzēs rakstīja par mūsu brigadi!

Ildze: No pērnām olām cāļus neperina.

Vabuliņš: Tas tiesa. Pēdējās reizes pagadījās gan tādi liesāki lomi...

Kristaps: Ildze! Kur man tas siltais sviteris?

Ildze: Turpat — gultas kājgalī.

Kristaps *saģērbies, pieceļas. Viņš ir spēcīga auguma vīrs, ar balsi kā vēju tauri, iesirmām matu krēpēm, tumšu bārdu. Piecēlies izstaipās tā, ka nokrakšķ kauli un sadreb grīda:* Oho-hoho, khe, khe! Iesim nu, Vabuliņ, sāksim darīties!

Vabuliņš *pieceļas:* Sāksim, sāksim! Nekādi pātari mums nav jāskaita. *Abi projām.*

Ildze *viena. Saklāj gultu. Saliek traukus galdā. Pieiet durvīm pa kreisi, grib pieklauvēt, tad apdomājas:* Lai jau zēns vēl brītiņu paguļas! Tāpat izsalsies tādā laikā uz jūras...

Vabuliņš *ienāk priekšnamā:* Kur te Kristapam tā rīku kaste? Motoru nevarot pielaist! *Meklē kaktā.*

Ildze: Tā pati ir. Kas tad motoram vainas?

Vabuliņš: Ej tu sazini! Čuks, čuks — un ne zila dūma! *Projām.*

Ildze *skatās logā:* Brīnums gan... *Apsēstas pie tīkla. Strādādama klusi dzied.*

Jūriņ' prasa smalku tīklu,
Laiviņ' baltu zēģelīt', utt.

Vabuliņš *atkal priekšnamā:* Spranču atslēga... Spranču atslēga... Kur tad viņa tāda te būtu...

Ildze: Ko tu atkal tur meklējies, Vabuliņ?

Vabuliņš: Spranču atslēgu meklēju!

Ildze: Uz naglas, tā ar to skrūvi vidū.

Vabuliņš: Ir, ir! Rokā ir!

Ildze: Vai tad motors vēl neklausa?

Vabuliņš: Čuks — un vairāk nekā! Nu jau ārda visas iekšas laukā. *Projām.*

Ildze: Tad jau šodien vairs jūrā netiks. Taisni kā par apsmieklu... *Klusēdama strādā. Pauze. Atskan tāls sirenas signals. Ildze ieklausās.* Jau pūš. *Noliek tīklu, sameklē vīli, paņem kaktā pieslieto lāpstu un asina to. Ienāk Anna.*

Anna: Labrīt!

Ildze: Labrīt, Anna!

Anna: Dzirdēji —? Mūsu mašinists pūš tik lepni kā kādā fabrikā.

Ildze: Būs jau arī īsta fabrika, kad uzcelsim. Tu nāci pēc vīles?

Anna: Jā. Saknes tik sīkstas, ka divreiz dienā lāpsta jātrīn.

Ildze: Piesēsties, es savu tūlīt pabeigšu.

Anna: Daži ciema veči vēl vakar rūca, ka tikai sieviete varot izdomāt tādā paugurainā vietā būvei pamatus rakt. Bet biedrene Bukulte tiem gaiši pierādīja, ka tā esot pati izdevīgākā vieta konservu fabrikai. Osta turpat klāt; tikko laivas ar lomu krastā, tūlīt zivis grozos un pa gaisa truli fabrikā iekšā! Izskaidroja kā no grāmatas.

Ildze: Jā, viņai galva strādā. Inženieris!

Anna: Es klusībā bieži par viņu domāju. Pirms kara vēl bija tāds pats zvejnieku skuķis kā mēs visas. Bet boļševiki izlaiduši augstās skolās un iztaisījuši par cilvēku.

Ildze *beidz asināt lāpstu:* Jā, agrākajos laikos vienkāršs meitēns par tādām lietām nedrīkstēja ne sapņot. Bet tagad — ceļam Kaiju ciemā paši savu konservu fabriku! Par to ir vērts padomāt. *Sniedz Annai vīli.* Še nu, man būs diezgan asa.

Anna *pieceļas:* Vai tavējie jūrā?

Ildze: Kur nu. Mans vecais šorīt gluži miegains. Nupat tikai cīnās ap motoru.

Anna: Mūsējie jau ar mazu gaisminu izgāja. Kārlis visu nakti bažījās: tādā vējā varot noraut murdus no enkuriem.

Ildze: Tu mani negaidi! Es vēl uzlikšu brokastis galdā un ar trešo pūtienu būšu klāt. Visu rītu tīklus lāpīju un vēl šo to.

Anna: Tu savu Kristapu par daudz apiekā. Vai viņam pašam nagu nav tīklus pielāpīt?

Ildze: Tā jau tas mums parasts kopš sendienām: linumu siet un mailes uz zušu āķiem likt — sieviešu darbs.

Anna: Nu jā! Bet šis tikai sēdēs pie stūres un pūtīs dūmus debesīs! Nē, nē. Tagad vairs nav tie laiki. Arī mums ir cilvēka prāts un tiesības. *Strauji iet ārā, durvīs saduras ar Kristapu.* Brīt!

Kristaps *errīgi:* Brīt! *Kravājas priekšnamā.*

Ildze *liek traukus galdā:* Vai nāksit brokastis?

Kristaps: Kas par brokastīm, kad motoru nevar pielaist! Traks var palikt ar to veco kasti!.. *Ar niknu troksni jaucas pa kaktiem.* Nekad tu, cilvēks, nevari atrast to, ko tev vajag!.. Griez vai pasauli apkārt, kā nav, tā nav... Klausies, sieva, kur man tas labais skrūvgriezis atkal nogrūsts?

Ildze *mierīgi:* Aiz spāres. Pats vakar tur aizbāzi, lai būtu pa rokai.

Kristaps: Tiešām!.. Ak tu, galva!.. *Paņem.* Un cel to puiku augšā, lai skrien uz bazi pēc benzina! Visas kannas tukšas. Tikko sāks pukstēt, laidīsim projām. *Izmetas pa durvīm.*

Ildze *pie durvīm pa kreisi:* Modri! Laiks celties!

Modris *aiz durvīm:* Es jau esmu augšā, māt. *Ienāk. Rokā atvērta grāmata.*

Ildze: Jau pie grāmatas! Ko tad tik labu atkal esi dabūjis, ka pat miegā nevari atrauties?

Modris: Pulka dēls!

Ildze: Pulka dēls? Vai to mēs jau filmā neredzējām?

Modris: Jā. Bet grāmatā viss labāk izstāstīts. It kā pats visur izstaigā līdzi. Tas nu gan bijis zēns! Arī es tāds gribētu būt, māt!

Ildze: Mācies, dari krietni savu pienākumu un nebīsties pārvarēt grūtības, tad arī par tevi kādreiz rakstīs grāmatas.

Modris: Kur nu par mani, bet viņš!.. Izlūkos gājis — medaļu par drošsirdību dabūjis! Skaista grāmata!

Ildze: Tagad gan liec nost! Un saģērbies silti! Šodien stiprs vējš. Uz jūras izpūtīs līdz kaulam.

Modris *noliek grāmatu uz galdiņa, ieskatās logā:* Īsts lašu laiks! Kajaks jau vakar pārveda pirmo lomu, bet mēs tūļojamies trīs dienas ar murdu lokiem...

Ildze: Šorīt jau arī neiet nekādā jēgā. Citi sen jūrā, bet tēvs augu rītu nevar motoru vien pielaist. Sacīja, lai tu tūliņ skrienot uz bazi pēc benzina.

Modris: Uz bazi? Būtu vienreiz aizgājis pats. Puikas ar pirkstiem rāda. Vakar atkal uz dēļa pirmajā vietā no beidzamā gala. *Ģērbjas.* Nākamvasar skolas brīvlaikā es vairs ar tādiem jūrā nebraukšu. Ieņu jauniešu brigadē vai pie jums konservu fabrikā, bet tā man nepatīk, ka mūžīgi astē... *Sagrabina priekšnamā benzina kannas un aiziet.*

Ildze: Labi, labi, dēls! *Nolūkojas Modrim pakaļ, paņem viņa nolikto grāmatu, domīgi noglāsta un noliek plauktā. Skatās logā.* Kas tur varētu būt lēcies... Laikam jau paģiras vien būs vainīgas... *Apsēstas atkal pie tīkla un klusēdama strādā. Ar troksni ienāk Loms un Vabuliņš.*

Kristaps *nākdams slauka eļļainās rokas pakulu vīkšķī, ar dusmām aizmet vīkšķi pa roku galam kaktā:* Tā ir, kad pielaiž meitieti pie motora! Vairs ne lūgdamies nevari dabūt dzirksteli laukā.

Vabuliņš *uzkurina savu kalķīti; kalķītis bieži dziest:* Es nu gan no mašīnām nekā nesajēdzu, bet pie airiem un zēģeles dažs meitietis strādā tā, ka tikai pabrīnies.

Kristaps: Ko nu stāsti! Lūk, mana sieva — mūžudien ir gājusi līdzi jūrā, kamēr tagad te to fabriku sāka būvēt, bet vakar — paņēma motorlaivu uz vienu stundu — un sagandēja!

Ildze: Es?

Kristaps: Kas gan cits? Meitieši... Laid tikai klāt... Visu pēc sava prāta. *Ildzei* Dod siltu ūdeni, kur rokas nomazgāt!

Ildze *klusēdama ielej mazgājamā bļodā ūdeni.*

Vabuliņš: Vakar? Mēs taču paši vakarrīt lašu murdus uz Lielā Sēkļa likām. *Abi mazgā rokas.*

Kristaps *Ildzei:* Ziepes padod! *Vabuliņam.* Pievakarē. Šai esot jābrauc talkā būvmaterialus vest. Te nu bija talka! Būtu jau pats braucis, bet man te pāris izvilktu baļķēnu krastā gulēja, domāju, lai brauc vien, sagriezīšu tos pa vaļas brīdi. Un kas nu iznāk? Stundu taupīju, diena pagalam.

Ildze: Nepļāpā tukšu! Es nebraucu pirmoreiz. Motors gāja bez vainas. Ja tur kāds no malas nav roku pielicis, tad tu pats šorīt, pagiru skurbumā, kaut ko esi sameistarojis.

Kristaps: Skurbumā? Kas par skurbumu? Dzērājs es nekad neesmu bijis, bet pie konservu fabrikas pamatu likšanas katrs godīgs zvejnieks ar pilnām tiesībām drīkst savu lāsīti iebaudīt. Tāda lieta visam ciemam svētki. Dvieli!

Ildze: Laba lāsīte! No migas nevar dabūt augšā... *Pasviež dvieli.*

Vabuliņš *ņemdams dvieli pie otra gala:* Pavairāk jau nu bija gan. Īpaši, kad jūs ar Lielkāju Pēteri sākāt to fabrikas būvi par jaunu plānot. Tad jau bija pilnās zēģelēs.

Ildze: Plānotājs! Nozvejas plānā pēdējā vietā... Kauns! *Novāc bļodu.*

Kristaps: Nozveja ir cita lieta. Tur visādi gadās. Bieži viss iznākums atkarīgs no vēja un labas laimes. Bet ja tādu būvi nodod sieviešu rokās, kas tur var galvot? Sēsties, Vabuliņ. Iedzersim pa krūzei karstas kafijas!

Vabuliņš: Tencinu, tencinu! Stipra un karsta kafija dzen siltumu kaulos. *Abi apsēstas pie galda.*

Ildze *ielej kafiju:* Nu jau būs padzisusi.

Vabuliņš: Nekas, nekas! Laba diezgan. Bet tu, Kristap, runā bez apdoma.

Ildze: Tā jau tikai zivju uzpircējs Rimša savā laikā pātaroja, lai zvejniekus skuķi nekā cita nesapņotu kā ģimeni apkopt un šim par veltī lomus vilkt. Taisni jābrīnās, kā tev vēl līdz šai dienai nav izvēdinājušās tās bībeles pasakas no galvas!

Kristaps: Manu galvu tu atstāj mierā! *Tausta pieri.*

Vabuliņš: Nevajadzēja jaukt. Tādās reizēs otrā dienā allažiņ kā ar ķīli plēš pušu. Bet par sievietēm tā vis nesaki! Vai Rīgas jaunais tilts pār Daugavu nav lepna būve? Tūkstošiem ļaužu tur strādāja! Vēlāk skatos avīzē — celts pēc tādas un tādas inženieres projekta. Pati turpat blakus nobildēta — pavisam jauns un smaidīgs meitāns! Prieks skatīties.

Kristaps: Nu jā, tā jau pavisam cita runa, ja viena īsta mācīta inženiere...

Ildze: Te nu bija! Vai tad kāds saka, ka bez mācības zirgu jūdz? Bet tu jau gribi uztiept, ka mūsu sievietes ar visu mācību der tikai putras vārīšanai. Nē, nē! Padomju valdība mums ir atvērusi acis uz pasauli.

Vabuliņš: Ildze runā prātīgi. — Ielej man vēl krūzīti! — Paldies! — Tagad arī mūsu meiteņiem visi ceļi vaļā. Vai tur šoferis, vai gaisa lidotājs, zvejnieks vai zinību dakteris — visos amatos padomju valstī sieviete vienā svarā ar vīrieti, ja tikai prāts un spējas. Bet tev, Kristap, ir stūra galva. Tev vēl vecās tapas pakausī sēž.

Kristaps: Es jau neko nesaku... Ir visādas sievietes... Un arī avīzēs raksta... Bet to tu man nestāsti, ka Bukultu Elžuks spēj tādu būvi novadīt! Es viņu no bērna kājas pazīstu. Skuķis nemācēja linumā mezglu nosiet — un nu uzreiz gudrāka par pašas tēvu! Fabrika esot jāceļ tepat malā, kur mūžīgi pauguri jārok nost, kad lejā aiz ganībām līdzena vieta kā galds! Paklausies, ko Lielkāju Pēteris saka!

Ildze: Lielkāju Pēteris! Būtu labāk klausījies, ko komisija saka. Tā atzina Bukultes projektu par pareizu.

Vabuliņš: Lielkājam, brālīt, tai lietā savs aprēķins. Neaizmirsti, ka viņš savā laikā septiņus malačus jūrā dzina un vēl šodien pa kluso ar līņiem uz tirdziņu brauc. Žurkai patīk, ja apcirknis tuvumā.

Ildze: Bet mums no ciema — trīs kilometri!

Kristaps: Diezgan, diezgan! Apnicis ar jums plēsties. *Pieceļas un iet pie skapja.* Man te vēl bija pāris pilienu uz zāļu saknēm. Tagad briesmīgi derētu...

Vabuliņš: Derētu gan.

Kristaps *uzliek galdā tumšu pudeli un divas glāzītes:* Kaut kas vēl skalinājas. *Ielej.*

Vabuliņš: Kīmenes?

Kristaps: Piparmētras un vēl šādi tādi krikumi.

Vabuliņš *ož:* Smalka drape!

Kristaps: Uz tīriem gradiem. *Paņem glāzīti, nokrekšķinās, noslauka ūsas. Tai brīdī atskan otrais sirēnas signals. Visi ieklausās.*

Ildze: Otrais pūtiens. Beidziet to mielastu! Man jānovāc galds, jāpošas darbā.

Kristaps: Paspēsi. Līdz trešajam vēl veselas piecpadsmit minutes. *Izdzer.*

Vabuliņš: Skaisti pūš! Kad es tā ritos ieklausos — karsts vien kut ap sirdi! Kā uz jaunu dzīvi sauc! Lai tad arī iet uz labu veselību visiem būvētājiem un krietna darba darītājiem! *Izdzer savu glāzīti.* Labs gan!

Kristaps *ielej pa otrai. Priekšnamā ienāk Modris. Kristapam paceltā glāzīte paliek pusceļā.* Dabūji benzinu?

Modris *noliek kannu:* Piecus litrus. Ja gribot dabūt vairāk, lai nākot pats.

Kristaps: Pats? Ko viņš vēl gribēs! Brigadieris lai skraida ar kannām!

Modris *noģērbj virsdrēbes, apsēstas pie galda, Ildze ielej viņam kafiju:* Tu neesot nekāds brigadieris, bet sabotieris, ka nevarot nozvejas plānu izpildīt.

Kristaps: Es — sabotieris!

Modris: Pats bazes priekšnieks tā teica. Bet man jāsarkst. Prasa, kāpēc vēl neesot jūrā. — Motors neklausa, — es saku. Jā, jā, kad nākot laši, tad šim motors neklausot. Laikam jau sēžot vēl kaut kur pie šņabja glāzes...

Kristaps *paskatās baltām acīm uz pacelto glāzīti un ar sparu noliek to galdā:* Tpu!

Modris: Tā jau tikai padomju valsts ienaidnieki darot.

Vabuliņš: Stipri sacīts! *Iemet savu glāzīti.*

Ildze: Kauns un negods!

Kristaps *pieceļas:* Es — sabotieris! Es — ienaidnieks! Kad es pirmais partizanus pār līci naktī cēlu pāri, lai vāciešiem ceļu nogriež! *Sit dūri galdā.*

Ildze: Traks! Sāks vēl traukus dauzīt...

Kristaps: Par tādu neslavu es varu logus ar visiem rāmjiem izgāzt!

Vabuliņš: Neko nelīdzēs! Vējš pūtis iekšā. — Viņam taisnība. Ja tu tolaik esi rikojies kā vīrs un īsts savas tautas dēls, par to tev gods un cieņība. Bet ar zveju tev pēdējā laikā neiet tā, kā vajag. Pavisam neiet.

Ildze: Ap šādu laiku citi jau ar lomu nāk krastā, bet šis visu rītu motoru nevar pielaist.

Kristaps: Tu labāk nerunā!

Ildze: Runāšu gan!

Kristaps *bargi:* Sieva!

Ildze: Jā, sieva, sieva! Mūžīgi to vien dzirdu! Tu zini tikai komandēt: sieva, padod zābakus, sieva, liec ēdienu galdā; sieva — turp un atpakaļ; sieva — to un ceturto. Nu arī man reiz ir diezgan. *Iet pie vadžiem, ņem lakatu un jaku, ģērbjas. Visi pārsteigti vēro.*

Kristaps *paklusi:* Ildze!

Ildze *stingri:* Kad beigsit ēst un dzert, nokopiet galdu un nomazgājiet traukus! Man jāiet darbā. *Ņem lāpstu un dodas uz durvīm.*

Vabuliņš *sevi:* Pamatīgi!.. *Ienāk* Anna.

Anna: Ildze! Tavējie vēl tepat? *Kristapam.* Vai jūs traki? Tādā laikā krastā sēdēt! Nupat pienāca pasta laiva. Vērdiņš stāsta, ka Lielā Sēkļa ziemeļu galā vētra divus murdus dragājot no enkuriem nost! Vai tikai nav jūsējie?

Vabuliņš: Tie paši! Lielā Sēkļa ziemeļu astē!.. *Pauze.*

Kristaps *atkrīt krēslā:* Pagalam murdi!

Vabuliņš: Es jau sacīju, ka vajag vēl drošības enkurus likt, daži jau bija tīrie rūsas gabali.

Kristaps: Ko tagad iesāksi, kad motors neklausa!

Anna: Vai tad jūs gluži bez prāta?! Vajag skriet uz bazi, meklēt palīdzību! Nevar taču mantu laist postā!

Ildze *noliek lāpstu un izsteidzas ārā.*

Vabuliņš: Uz airiem tādā vējā nav ko domāt.

Modris: Es iešu pie Vērdiņa, lai atļauj paņemt pasta laivu!

Vabuliņš: Neder! Pelde par dziļu. Uz sēkļa netiks pie murdiem klāt.

Anna: Vienalga! Bet kaut kas taču jādara! Stāvēs un skatīsies nelaimei acīs, kā bez padoma!

Kristaps: Ko tu vari izdomāt, kad es to motoru izbakstīju kā savu pīpi — un iekšā nekādas vainas! Bet dzirksteles kā nav, tā nav.

Vabuliņš: Čuks, čuks — un vairāk nekā!

Kristaps: Vienīgais — jāgaida, kamēr kāds no kaimiņiem nāks malā.

Vabuliņš: Tad jau būs par vēlu. Miltos samals.

Anna: Te nu bija — vīriešu galvas! Šie esot tā zemes sāls! Stāv kā ar pieri sienā ieskrējuši! *Pagriežas.* Ildze! Ildze! Kur tā Ildze palika... *Izsteidzas ārā.*

Kristaps: Beigas! Gada pūles pagalam!

Vabuliņš: Es tev teikšu: glābiņš ir. Ej pie Bukultes, lūdz, lai viņa atsūta savu mechaniķi! Tūlīt pateiks vainu.

Kristaps: Es lai ietu pie meitieša palīdzības dēļ? Ne mūžam!

Vabuliņš: Cita padoma man nav. *Pauze. Ārā sāk pukšķināt motors.*

Modris: Kas tas? *Steidzas pie loga.*

Vabuliņš: Tā kā mūsējais pukšķina! *Arī pie loga.*

Modris: Mūsējais! Strādā! *Paķer no vadža cepuri un virsdrēbes.*

Kristaps: Nevar būt! *Steidzas pie loga.*

Modris: Tēvs! Tagad vairs ilgāk nedrīkst kavēties! *Projām.*

Kristaps: Brīnumu darbi!

Vabuliņš: Iet kā pulkstenis! *Ienāk Ildze.*

Kristaps: Kas to motoru pielaida?

Ildze: Es pielaidu.

Kristaps: Tu?!

Vabuliņš: Smalkī!

Ildze: Tu biji aizmirsis benzina pievadu atgriezt vaļā.

Kristaps *iesit sev pa pieri:* Stulbs!.. *Steidzīgi ģērbjas.*

Ildze: Motors pilnā kārtībā. Varat tūlīt braukt jūrā. *Paņem lāpstu. Projām.*

Vabuliņš: Redzi nu, Kristap! Paša sieva tev pielika punktu. Ko nu tu sacīsi par meitiešiem? *Atskan trešais sirēnas signals.*

Kristaps: Dzirdi? Kā tu tur pirmiņ teici —

Vabuliņš: Uz jaunu dzīvi sauc!..

Kristaps: Ejam! Ir pats pēdējais laiks! *Abi projām.*

Priekškars

KPIEVU TAUTAS ORĶESTRA KONCERTI

Rīgā notika vesela virkne krievu tautas muzikas koncertu, ko deva Nikolaja Osipova vārdā nosauktais Valsts krievu tautas instrumentu orķestris diriģenta Dmitrija Osipova vadībā. Koncertos piedalījās ievērojami krievu vokālās mākslas meistari — Maskavas Lielā Akadēmiskā operas teatra solisti Staļina premijas laureati PSRS Tautas māksliniece Valerija Barsova un KFPSR Nopelniem bagātais mākslinieks A. Baturins, kā arī Vissavienības vokālistu konkursa laureats P. Kiričeks. Orķestris ir lielas mākslas tradicijas nesējs, to nodibināja 1888 gadā

V. Barsova un Dm. Osipovs Rīgas stacijā

slavenais krievu balalaikas virtuozs un komponists V. Andrejevs, par tagadējo izveidoja tā pēctecis Nikolajs Osipovs, kā vārdā orķestris arī nosaukts. Pēc Nik. Osipova nāves 1945. gadā orķestra vadību pārņēma tā brālis Dmitrijs Osipovs.

Orķestra koncerti bija īsti krievu tautas muzikas paraugsniegumi. Orķestra skanīgums pārsteidza ar īstu «simfonismu», lielu krāsu dažādību, varenu spēku un izteiksmes lokanību. Liels un bagāts arī tā instrumentalais sastāvs — blakus pamatinstrumentiem — domrām un balalaikām — orķestrī ir arī kokles, radziņi, bajani, dažādi sitamie instrumenti, kas ļoti bagātina orķestra skanīguma krāsainību. Apbrīnojama orķestra muziķu virtuozitate, parastais balalaiku un domru tonis iegūst orķestra sniegumos lielu izteiksmes plastiku, it īpaši savienojumā ar radziņiem sevišķu savdabīgu koloritu un melodiska dziedājuma krāšņumu.

Koncertu programas iepazīstināja ar daudziem meistarīgi darinātiem krievu tautas muzikas orķestra darbiem. Pirmā koncerta programā sevišķu uzmanību saistīja jau ievada darbs — Ipolitova — Ivanova fantazija divās daļās par krievu tautas dziesmu temām «Vakarējot», krāšņa un bagāta partitura, kurā orķestris un diriģents tūdaļ pilnā mērā parādīja savas spožās kvalitates. Dzirkstoša, strauja un efektīga A. Budaškina «Krievu rapsodija», jaunais Maskavas komponists teicami pārvalda tautas instrumentu orķestra stilu un iespējamības, raksta ar bagātu fantaziju. Interesants bija arī viņa koncerts domrai ar orķestri, ko meistarīgi spēlēja orķestra solists domrists A. Simoņenko. Spilgti orķestra sniegumi bija arī Čaikovska «Skomorochu deja», orķestra fakturā un ritmiski ļoti efektīgā «Korobeiņiki», sevišķu dinamisko iespēju plašumu orķestris parādīja ukraiņu tautas dziesmā «Krāc un vaida Dņepra platā», panākot tajā žilbinošu programatiskas iztēles un spēka pieauguma iespaidu. Atzīmējams arī kokļu duets V. Gorodovskas un O. Ņikitinas atskaņojumā. Orķestra diriģents Dmitrijs Osipovs ir jauns talantīgs muziķis, kas orķestra sniegumos prot rast lielu ritmisku asumu un niansējumu lokanību.

Sevišķi jāatzīmē, ka šajos krievu tautas muzikai veltītajos koncertos piedalījās izcilākie vokālās mākslas meistari, kas akcentē to nozīmi, kādu padomju kulturā pievērš tautas mākslai. Pirmā koncerta vokalie solisti Tautas māksliniece V. Barsova un P. Kiričeks dziedāja lielu virkni krievu komponistu romanču un tautas dziesmu, kā arī duetus orķestra pavadījumā. Valerija Barsova, slavenā koloraturdziedone, arī mazās tautas dziesmas un romances dziedāja mākslinieciski smalkjūtīgi un poetiski. Sevišķi valdzinoši izskanēja krievu tautas dziesmas «Ak tu, dārzs» un «Laid mani, vectētiņ» kokļu dueta pavadījumā Krasnogladovas apstrādājumā, tāpat armeņu un ukraiņu tautas dziesmas. Baritons Pēteris Kiričeks ir ieicams dziedonis ar skaistu, mīkstu un izteiksmīgu balsi, labu muzikalu kulturu. No viņa priekšnesumiem sevišķi atmiņā palika krievu tautas dziesma «Gaišās bizes», romance «Ardievu, klinšainie kalni», Solovjova-Sedoja «Uz saulainās pļaviņas». Šo rindu rakstītājam nebija izdevības dzirdēt dziedoni A. Baturinu, kas orķestra pirmajā koncertā nebija vēl ieradies.

Koncerta sniegumi guva lielus un pelnītus panākumus publikā.

Jēkabs Vītoliņš

MASKAVAS DRAMAS TEATRA AKTIERU IZRĀDES RĒZEKNĒ

Jau vairāk nekā nedēļu Rēzeknē viesojas Maskavas Dramas teatra ansambļa aktieri. Pilsētas dzelzceļnieku klubā un arodbiedrības klubā Rēzeknes pilsētas iedzīvotājiem tie deva vairākas izrādes: A. Korneičuka lugu «Platons Krečets» un A. Ostrovska lugu «Belugina precības» un «Vēlā mīlestība».

20. oktobrī Rēzeknes arodbiedrības klubā koncertēja Maskavas estrades aktieri — dziedātāja Kovaļeva un satiriķis Vološkis.

PADOMJU IGAUNIJAS GRAFIKA

Kaut gan jau pagājušajā gadsimteni Tērbatas Universitatē darbojās zīmēšanas skola, kurā strādāja tādi grafiķi kā K. Zenfs, A. Klara, L. Maidels, Daugeļs u. c., — tas tomēr mazā mērā ietekmējis igauņu nacionalās mākslas attīstību.

Tikai šī gadsimteņa sākumā, mostoties igauņu tautas masu pašapziņai, augot darba ļaužu revolucionarajai kustībai un alkām pēc brīvības, rodas apzināta tieksme izkopt savu nacionalo mākslu. Parādās igauņu grafikas lielākā meistara Kr. Rauda pirmie darbi, kuriem vēlāk bija izšķiriga nozīme igauņu grafikas un lietišķās mākslas attīstībā. Šai pašā laikā parādās arī M. Puķīša un V. Jakobsona kokgrebumi. Gadsimteņa sākumā galvenā vērība veltīta mākslinieciskajai ilustracijai, avīžu zīmējumiem un karikaturai.

Divdesmitajos gados rodas spēciga interese par linoleja gravēšanas mākslu. Nopelniem bagātais mākslas darbinieks prof. A. Vābe, Eduards Viralts atmet skulpturu un pārslēdzas uz grafiku. Ievērojamais gleznotājs A. Vachtra tāpat pievēršas gravirai. Savu talantu gravirai atdod arī P. Līvaks. Tallinā izvirzās G. Reindorfs, kas ilgu laiku vadīja graviras klasi lietišķās mākslas institutā.

Pēdējo divdesmit gadu periodā igauņu grafika, ko izkopa mākslinieki E. Viralts, G. Reindorfs, Ch. Mugasto, A. Bachs, A. Laigs, B. Lukats, P. Līvaks, ieņēma vadošo vietu igauņu mākslā. Pirmajā vietā izvirzās E. Viralts ar virtuozo techniku, bagāto uztveri un fantaziju, kā arī spidošo zīmējuma izpildījumu.

G. Reindorfam, kas neatpalika mākslinieciskajā techniķā, asā dabas parādību uztverē, kaut arī dekorativisma garā, — nav Viralta vēriena, viņš ir intimāks savā mākslā. Kā brīnišķīgs grāmatu ilustrators, lietišķās grafikas meistars Reindorfs izaudzināja visu jauno Tallinas grafiķu paaudzi.

Jaunībā mira smalks kokgrebuma un grāmatu ilustracijas meistars Chando Mugasto. Vācu fašistiskā terora gados mākslinieciskos spēju briedumā krita A. Laigo, P. Līvaks, E. Mjatiks un citi. A. Laigo bija pilnīgi izveidojies kokgrebuma meistars, kas, atmetot formalisma tendences, kļuva par Igaunijas peizažas un darba ļaužu dzīves realistisku attēlotāju un priekšzīmīgu grāmatu ilustratoru. Savdabīgs savā techniķā, bet tuvs realajai dzīvei, mākslinieks P. Līvaks grafikā atspoguļojis darba ļaužu varonību.

Mākslinieku savienība, kur notika tās pirmais plenums. Jaroslava kļuva par igauņu mākslinieku darbības centru. Te radās jauni mākslas darbi, ar kuriem igauņu mākslinieki piedalījās Vissavienības mākslas izstādēs Maskavā, no šejienes viņi organizēja izbraukumus uz igauņu nacionalā korpusa kauju vietām, te ilustrēja savu rakstnieku un

E. Kolloms — *Skats uz Tallinu no Doma kalna*

E. Koseps. Vācu fašistu sagrautā Tērbatas Valsts Universitates bibliotēka.

1940. gadā Igaunija kļuva par PSRS republiku līdztiesīgu locekli. Igauņu grafiķi rosīgi gatavojās savu darbu izstādei Maskavā. Vācu fašistu iebrukums padomju zemē neļāva piepildīt šos plānus. Labākie mākslinieki iesaistījās cīnītāju rindās pret vācu okupantiem, daudzi krita šai cīņā un gāja bojā fašistu cietumos.

Tomēr kara gadi neapslāpēja igauņu mākslinieku radošo darbu. Tieši otrādi: 1943. g. Jaroslavā radās Igaunijas PSR dzejnieku izdotās grāmatas, zīmēja plakatus utt.

1943. g Padomju Igaunijas valdība pieņēma lēmumu par igauņu zemnieku sacelšanos pret vācu melnajiem bruņiniekiem 1343. gadā 600. gadadienas atzīmēšanu. Igauņu grafiķu kolektivs gatavo divus albumus, kas attēlo vēsturiskās «Jura nakts» sacelšanās notikumus. Šie divi albumi iezīmē jaunus ceļus igauņu grafikā, — tuvināšanos savas tautas dzīves attēlojumam grafikā, kas vēl skaidrāk izpaudās Tallinas mākslinieku rīkotajā izstādē 1945. gadā, kur blakus sagrautām igauņu pilsētām un ciemiem mēs redzam pievilcīgu dzīves atjaunošanas darba attēlojumu. Igauņu mākslinieki izdevuši atsevišķu savu grafikas darbu albumu «Igauņu strādnieks». Mākslinieki Vitsura un Lukats Nopelniem bagātā mākslas darbinieka Adamsona-Erika vadībā izdeva krāsainu litografiju seriju, kas attēlo igauņu tautas darbu un sadzīvi. Šo pasākumu turpina jaunie mākslinieki — Lembers un Laevs, dodot iespēju plašiem tautas slāņiem iepazīties ar grafikas mākslas darbiem.

Pašlaik noris rosīgs darbs mākslinieciskās poligrafijas laukā. Arvien labāka kļūst izdoto grāmatu mākslinieciskā apdare, jo šajā darbā iesaistīti kā vecākās, tā arī jaunākās paaudzes labākie mākslinieki. Izstāde, kas notika š. g. oktobrī, pilnībā parādīja igauņu grafiskās mākslas sasniegumus pēdējos sešos gados un liecināja par tās augsto mākslinieciško un idejisko līmeni.

Pēdējā laikā igauņu grafiķu lielākais vairums nopietni un plānveidīgi gatavojas Vissavienības izstādei, kas notiks 1947. gadā Maskavā.

J. Gens,
B. Lukais

RIETUMI NERVOZĒ*

Nesen Parizē notika kāds gadījums, kas ļoti raksturīgs mūsdienu Rietumiem. Parizes radiostacija raidīja fantastisku stāstu par temu, kas patlaban modē — par «atomu katastrofu». Raidījumu ievadīja paziņojums, ka «radija, ko patlaban izlieto mēģinājumos ASV, atomi izsprukuši brīvībā». Pēc tam cita pēc citas sekoja saraustītas ziņas par «brīvībā izsprukušo atomu» graujošo darbību. Diktors brīdināja klausītājus, ka «tuvojas atomu vētra».

— Jūs redzēsit liesmas debesīs. Jūs jutīsit krampjus visā ķermenī. Jūs zaudēsit līdzsvaru un jums būs smagi elpot. Gaisma nodzisīs, un mašinas ielās apstāsies.

Visus šos ļaunos pareģojumus diktors nobeidza ar paziņojumu, ka Atlantikā «apstājušās visas straumes» un ka «atomu vētra tuvojas Parizei». Kad klausītāju sasprindzinājums bija sasniedzis visaugstāko pakāpi, raidījumu diktors nobeidza šādiem vārdiem:

— Atmostieties! Jūs redzējāt sapni.

Šī radio fantastika satrauca Francijas galvaspilsētu. Daudzi parizieši zvanīja uz valdības iestādēm, prasot atbildi, ko domā darīt varas organi, lai novērstu «vispārējo bojā eju»...

Kaut kas līdzīgs bija noticis Amerikas Savienotajās Valstīs īsi pirms otrā pasaules kara sākuma sakarā ar Herberta Velsa fantastiskā romana «Pasauļu cīņa» radio montažas raidījumu. Tai laikā fašistiskās valstis apdraudēja vispārējo mieru, un atmosfera bija tuvā kara pērkona elektrizēta. Parizes incidents liecina, ka, kaut gan karš jau ir aizmugurē, Rietumi vēl nav pilnīgi nomierinājušies. Pēckara Rietumi nervozē.

Un kā gan lai tie nenervozē, kad varas politikas sludinātāji, jauna kara kurinātāji atklāti uzstājas ar niknām runām, bet atomu bumbas īpašnieki cenšas iebiedēt cilvēci ar tās graujošo spēku.

Atomu bumbas entuziasti jau iepriekš centās iebaidīt pasauli ar atomu bumbas izmēģinājumu sekām Bikini atolā. Vieni runāja, ka bumbas sprādziens radīs visu iznīcinošu viesuli Klusajā okeanā. Otri zināja stāstīt, ka notiks visbriesmīgākā zemestrīce. Atradās arī tādi, kas apgalvoja, ka zemeslodē «radīsies caurums» (!). Bet Parizes vakara avīze «Etoile de Soir» paredzēja, ka pirmajā julijā notiks pasaules bojā eja.

Britanijas armijas austrumu grupas komandieris Indijā ģeneralleitnants Frensiss Tikers uzrakstīja grāmatu «Kara veids — sauszemes kara evolucija un tā nākotne». Šī grāmata vēl nebija iespiesta, kad Reitera aģentura izplatīja dažus izvilkumus no tās. Sera Frensisa Tikera grāmata Reitera aģenturas atstāstījumā sola ne visai apskaužamu nākotni mūsu planetas iedzīvotājiem. Tiem jāizvēlas: vai nu jāatgriežas atpakaļ pie akmens laikmeta alu dzīves veida, vai jāpārceļas uz... jūras dibenu.

Sers Frensiss Tikers raksta: «Mēs atrodamies kara periodu priekšvakarā, kad virsātrie raķešu metēji tiks pacelti stratosferā un no turienes metīs atomu bumbas diezgan precizi noteiktā vietā 1000—2000 jūdžu tālumā. Tad droši varēs justies tikai pazemē. Karš sāksies pēkšņi, bez brīdinājuma, vienkārši parādīsies spēcīgs atomu raķešu lidmašīnu vilnis». Autors raksta par zemūdens pilsētu rašanās iespēju, kaut gan uzskata, ka, sakarā ar atomu dziļbumbu pielietošanu, tās būs mazāk nodrošinātas nekā apakšzemes pilsētas.

No visiem šiem pareģojumiem ģeneralleitnants Tikers gūst noteiktus politiskus secinājumus. Viņš ieteic Anglijai «iegūt telpu», izplešot savas robežas uz Eiropas kontinentu. Cenšoties iebaidīt Rietumeiropas valstis ar atomu kara perspektivu, Britanijas ģenerālis neatlaidīgi ieteic tām atteikties no savas suverenitates un pievienoties Anglijai... protams, savas drošības labad.

Sera Frensisa Tikera grāmata neiederas fantastikas apjomā. Tā prasīja saukties par teoretisku darbu. Runājot par modes fantastiku, jāapskata Filipa Vili stāsts «Kļūda».

*

Filipa Vili fantastiskais stāsts «Kļūda» publicēts amerikaņu žurnalā «Callers». Šis žurnals iznāk trīs miljonu eksemplaru tirāžā un ir viens no visizplatītākajiem Amerikā. «Kļūda» uzrakstīta ar neapšaubāmu literaru talantu.

Stāsta darbība norisinās 1973. vai 1974. gados — gandrīz trīsdesmit gadu pēc otrā pasaules kara beigām. Šai laikā pasaulē noticis vēl viens karš, kas pazīstams ar nosaukumu «īsais». 1966. gada ziemassvētku priekšvakars iezīmējas ar kādas Centralās Eiropas valsts pēkšņu atomu uzbrukumu Ziemeļamerikas kontinentam. Atomu raķešu zalve pārvērta tuksnesī triju Ziemeļamerikas austrumu štatu teritoriju. Vairāki tūkstoši cilvēku, kuriem izdevās izglābties no šīs teritorijas, drīz vien nomira apdegumu, vēža un visdažādāko noslēpumainu slimību dēļ. Neviens no viņiem nepalika dzīvs. Savienotās Valstis arī atbildēja ar līdzīgu atomu zalvi pa Centralo Eiropu, kas nodarīja vēl lielākus postījumus. Rezultatā tai pašā naktī bija noslēgts pamiers.

Kā piemiņa no «īsā kara» zemes virsū palika divi gigantiski tuksneši, vēl bēdīgāki nekā Sachara. Sacharā ir oazes, — atomu tuksnešos nav nekādas augu valsts, nekādas dzīvības. Viss izgaroja, izkusa, kļuva par liesmu upuri. Pilsētas tika sagrautas, bet to vietā lielāko tiesu radušās dziļas bedres. Pat kukaiņi izmira, un gājputni vairs nelaidās pāri izpostītajām teritorijām. Viņu baismīgais izskats atgādināja mēneša virsmu.

Cilvēkus visā pasaulē pārņēma dziļa psichiska depresija.

Tādi ir vispārējie apstākļi, kuru fonā notiek divu zinātnieku: norveģa Karla Eversona un angļa Hju Dana katastrofiskā kļūda. Abi viņi ir speciālisti ar pasaulslaveniem vārdiem: pirmais — fizikā, otrs — mašinbūvē. Viņi izšķērdēja savus līdzekļus aizmirstu niķeļa raktuvju iegādāšanai Ziemeļnorveģijas piekrastē. Abiem zinātniekiem bija padomā uzspridzināt vecajā šachtā bismuta bumbu, radot lēnu atomu ķēdes reakciju. Saskaņā ar viņu aplēsēm, procesam būtu jāilgst gadsimteņus, bet tuvējais okeans nodrošinātu pastāvīgu virskarstās gazes rašanos. Izgudrotāji gribēja organizēt Skandinavijas pussalas apgādāšanu ar lētu enerģiju.

Eversona un Dana zinātnisko darbu apgrūtina stingrā slepenība, kādā notiek visi līdzšinējie mēģinājumi atomu enerģijas nozarē. Lielākos atklājumus tur slepenībā, domu un pieredzes apmaiņa starp atsevišķu valstu zinātniekiem nenotiek. Līdztekus Eversonam un Danam ar bismuta atomu skaldīšanu nodarbojas arī amerikaņi Stekpuls un Evans, kā arī indietis Čandra Lalunals. Bet katrs no viņiem neko nezina par savu kolēģu darba rezultatiem.

Pirms sākt savu mēģinājumu, Eversons un Dans riskē iespiest dažas ziņas par to zinātniskā žurnalā. Cenzura aizkavē tā publicēšanu, tā ka žurnals ar abu pētnieku rakstu Stekpula, Evana un Lalunala rokās nokļūst tikai pēc tam, kad izmēģinājuma aparata mechanisms atstātajā šachtā Ledus okeana krastā jau iedarbināts. Iepazinušies ar rakstu, Stekpuls, Evans un Lalunals šausmās pārliecinās, ka viņu norvēģu un angļu kolegas gatavojas izdarīt briesmīgu, neizlabojamu kļūdu.

Čandra Lalunals steidzas pie lorda Palta, Britanijas administracijas galvas Indijā. Zinātnieks prasa augstajam koloniju ierēdnim, lai tas atļauj viņam tai pašā vakarā uzstāties radiofonā pa starptautisko radiotīklu un novērst liktenīgās kļūdas iespēju. Lords Palts nav spējīgs saprast Lalunala uztraukumu. Lords pārliecināts, ka, ja jau raksts par atomu skaldīšanu izcenzēts, tad viss kārtībā.

— Bēdīgi un veltīgi ir domāt, ka zinātni var izmeklēt, pakļaut cenzurai un izlabot kā zaldatu pastu, — iebilst jaunais zinātnieks.

Tomēr lords viņam nepiekrīt. Turklāt, katrs zinātnisks referats pirms lasīšanas pa radio jāizskata specialam departamentam, bet izskatīšana var ievilkties. Par referata lasīšanu pa radio steidzamā kārtā nevar būt runa.

— Apgalvoju jums, ser, ka draud milzīgu apmēru briesmas, — indietis mēģina pārliecināt lordu.

— Pie velna briesmas! — ir atbilde. — Jūsu profesijas cilvēki jau trīsdesmit gadu pļāpā par briesmām. Sūtiet savas piezīmes par rakstu pa parastajiem ceļiem.

Čandra Lalunals redz, ka strīdēties veltīgi. Viņš atgriežas mājās savā dārzā, kur nododas augu aplūkošanai.

Pa to laiku Ķīnā amerikanis Stekpuls, lielāko urana uzņēmumu galvenais inženieris, steidzas pie Ģenerāļa, gribot panākt atļauju publicēt steidzīgu brīdinājumu.

— Varbūt, — saka Stekpuls savam palīgam, *sēžoties mašīnā*, — tas ir tas gadījums, kuru mēs tik ilgi gaidījām. Varbūt tas viņiem pierādīs, ka nedrīkst zinātni sadalīt pa dažādām kabatām. Un ka nevar iebāzt kabatā mūs, zinātniekus...

Profesors Evans Čikagā saduras ar to pašu problemu kā Lalunals un Stekpuls. Nekavējoties jārada trauksme. Bet kā? Zvanīt uz Vašingtonu? Sāksies šaubīšanās, vilcināšanās, sāks birt papildu ziņu un aplēšu pieprasījumi. Nez vai valdībai būs sevišķa patika uzstāties ar starptautisku brīdinājumu, jo

*) Pēc B. Izakova raksta žurnalā «Oktjabr» Nr. 7-8 1946. g.

BORISA LAVREŅEVA DRAMATURĢIJA

Jau 1941. gadā veseli pieci Padomju Latvijas teatri (divi Rīgā un trīs provincē) izrādīja ļoti spēcīgo Borisa Lavreņeva dramu «Lūzums», kurā plašos vilcienos tverti Lielās Oktobra socialistiskās revolucijas notikumi. Tāpēc mēs jau pazīstam šo ļoti savdabīgo padomju rakstnieku. Droši vien vēl tagad dažam labam atmiņā bruņukuģa tērauda klājs, brašo padomju jūrnieku ierinda, spraigie notikumi pirms tam, kad kuģis pacel enkuru un dodas no Kronštates uz Pēterpili izcīnīt Oktobra revolucijas cīņas. Pazīšanos ar Borisu Lavreņevu, tagad jau Staļina premijas laureātu, mēs varēsim atjaunot LPSR Valsts Dailes teatrī, kur nupat Oktobra revolucijas svētkos parādīsies Borisa Lavreņeva jaunā luga «Par tiem, kas jūrā». Šai sakarā gribētos sacīt dažus vārdus par Borisu Lavreņevu un viņa dramaturģiju.

Boriss Lavreņevs pieder tiem autoriem, kurus mēdz saukt par jūras rakstniekiem. Šo rakstnieku tematika pati par sevi aizrauj lasītājus, jūra valdzina cilvēkus, šī varenā stichija norūda raksturus. Tādi ir cilvēki arī taigās un tundrās, tālās polārloka stacijās, tādi bija padomju cilvēki uz peldošā ledus gabala pie ziemeļpola. Mēs visi jaunībā aizrautīgi esam lasījuši Džeka Londona Dienvidjūru un Alaskas stāstus, kaut arī šā autora varoņus bieži vien nevada nekādi cēlie ideāli, tās ir tikai zelta un dēku alkas. Daudz principiālāki un idejiskāki ir padomju rakstnieki, kas pieskaras jūras tematikai.

Dziļu un interesantu epopeju «Cusima» sarakstījis Novikovs-Pribojs, Port-Arturu notēlojis Stepanovs, par Sevastopoli Krimas karā rakstījis Sergejevs-Censkis. Šiem izcilo darbu autoriem piebiedrojas Leonīds Sobolevs, Višņevskis, Krons un daudzi citi. Viens no tiem ir arī Boriss Lavreņevs.

Borisa Lavreņeva darbos ir stipra sižetiskā līnija, tie ir «interesanti», kā mēdz sacīt. Bet līdztekus tam viņš piesātina savus darbus ar dziļu idejisku saturu, viņš ir īsts padomju rakstnieks, viņš raugās uz mākslu kā varenu ieroci propagandēt ar mākslinieciskiem līdzekļiem padomju etikas un padomju morales augstās idejas. Jau savā pirmajā ievērojamajā skatuves darbā «Lūzums» viņš ar atzīstamām sekmēm veica lielu un grūtu uzdevumu: parādīt, kā briest notikumi, kam lemts rast savu piepildījumu revolucijas vētrā, un kā līdztekus tam pārveidojas cilvēku apziņa. Tas viņam arī jo pilnīgi izdevās. Mēs redzējām, kā nesenais cara flotes kapteinis kļuva par revolucionārā kreisera komandieri, kā paklaidētais matrožu pūlis pārvērtās lieliski disciplinētā revolucionaro jūrnieku armijā. Un mēs noticējām Borisam Lavreņevam.

Cara flotes kapteinim Berseņevam līdzīgu tēlu Lavreņevs rāda kādā citā lugā — dramā «Mēs dzīvosim». Tas ir profesors Koleļņikovs, ievērojams fiziologs, kas atrodas liela zinātniska atklājuma priekšvakarā: viņš grib pretoties nāvei, glābt cilvēkus, kuru asinīs iekļuvusi inde un kuriem neglābjami jāiet bojā, atrast tādu ķīmisku līdzekli, kas atļautu radikāli iztīrīt asinis. Šai darbā viņam jāsaduras ar daudziem un dažādiem aizspriedumiem, un tikai organizēto strādnieku iejaukšanās palīdz viņam tikt pilnīgi uz kājām. Šai lugai ir zināmi saskares punkti ar Rachmanova «Nemierīgo vecumu».

Boriss Lavreņevs nav tikai lugu rakstnieks. Viņam ir daudz padomju prozas darbu. Pēc savām pirmajām lugām viņš labu laiku bija atstājis dramatisko žanru un pievērsās tam atkal tikai Tēvijas kara dienās. Starp «Lūzumu» un «Par tiem, kas jūrā» ir 20 gadu starplaiks.

Lielā Tēvijas kara notikumiem veltītas divas pēdējās Borisa Lavreņeva lugas. Pirmā no tām — «Dziesma par melnjūriešiem» — ir neparasts skatuves darbs. Tā tiešām ir dziesma, augstā dziesma par padomju jūrnieku nesalīdzināmo varonību Melnajā jūrā un Melnās jūras krastā, aizstāvot ielenkto Sevastopoli. Pretēji citiem Lavreņeva darbiem, šai lugai tikpat kā nav sižeta — tā ir viena vienīga batalja, bet ar tik interesantiem raksturiem, tik dziļiem cilvēka psiches pagriezieniem, ka tai piemīt vissaspringtākais dramatisms. Lugai par moto likti admirāļa Nachimova vārdi: «Atcerieties, ka esat Melnās jūras jūrnieks un ka aizsargājat savu dzimto pilsētu! Mēs še atdosim ienaidniekam tikai līķus un drupas, mēs nevaram no šejienes aiziet». Visa luga ir dzīva ilustrācija šiem Nachimova vārdiem. Padomju jūrnieki cīnās tik ilgi, kamēr viņi pilnīgi ielenkti un viņu baterija tikpat kā ieņemta. Tad viņi telefonē savējiem: «Baterijas komandieris kritis, bateriju ieņēmuši vācieši, tie simtiem visapkārt. Munīcijas nav, nevaram viņus atsist. Atklājiet uz mums masveida uguni! Atklājiet uguni!» Un, atskanot varenam artilērijas dārdam, krīt priekškars. Lugas ārkārtīgi bataliskā rakstura dēļ nav dzirdēts, ka tā būtu kur uzvesta. Varbūt tas pa spēkam tikai lielajam Sarkanarmijas teatrim Maskavā.

Jo izcilu ievērību guvusi pati pēdējā Lavreņeva luga «Par tiem, kas jūrā». Tā īsā laikā divas reizes godalgota: PSRS Jūras Kara Flotes Tautas Komisariata galvenās politiskās pārvaldes lugu konkursā, bez tam šogad apveltīta ar Staļina premiju — augstāko atzinību padomju valstī. Kad šovasar sāka iznākt VK(b)P CK propagandas un aģitācijas pārvaldes laikraksts «Kultura i žizņ», tas savā pirmajā numurā izcēla Lavreņeva lugu un uzsvēra, ka tieši padomju cilvēks, ko izaudzinājusi mūsu iekārta, viņa morālā stāja, garīgais spēks — lūk, kas interesē Lavreņevu. Viņš sniedz savā lugā divu raksturu, divu cilvēku morales principu un pamatu sadursmi, parāda, ka uzvar augstvērtīgais padomju cilvēks, patiesi varonīgais, pašaizliedzīgais. Luga uzrakstīta asi, satraukti, ar lielu atbildības sajūtu pret lasītājiem un skatītājiem.

Pats Lavreņevs izsakās, ka ziņu par viņam piespriesto Staļina premiju saņēmis Ļeņingradā, tai pilsētā, kas viņu izaudzinājusi un izskolojusi par rakstnieku un kur līdz sava mūža pēdējai dienai strādājis Kirovs. Kirovs bijis spilgts piemērs, kādam jābūt Staļina laikmeta cilvēkam. Kirovs sacījis, ka padomju mākslai jābūt vispirmā kārtā augstu idejiskai, ka mākslas darbs var būt pilnvērtīgs tikai tad, kad rakstnieks organiski jūt savas apkārtnes dzīvo pulsu, saplūst kopīgā vienībā ar to sabiedrisko vidi, kurā raksta. Bez kvēlas, satrauktas rakstnieka attieksmes pret viņa tematu nav mākslas, bet ir vēss amatnieciskums!

«Luga izdevusies tāpēc, ka tanī dzīvo, domā, cīnās vienkārši un dzīvi padomju cilvēki, mani kara gadu draugi un biedri, par kuriem esmu centies rakstīt ar maksimālo patiesīgumu un godīgumu,» saka Boriss Lavreņevs.

Lugā visas problemas tvertas ar lielu dziļumu un domu bagātību. «Ar drošsirdību un krietnumu vien visu neiespēsim,» virsniekus māca diviziona komandieris Charitonovs, «ja līdztekus tam mums iekšā nebūs cīnītāju gribas, boļševiku saprāta, karavīru goda». Un kādu citu reizi: «Drosme paliek drosme, bet pie tās paturi sardzē veselu prātu, atjautību un piesardzību.»

Lavreņeva talants apbalvots ne tikai ar dziļu iekšēju skaidrību, bet arī ar apbrīnojami vieglu, patīkamu humoru, kas gaiši apstaro visu lugu. Ja tāds tēls kā inženieris kapteiņleitnants Klobukovs, matemātisko aplēšu apmāts cilvēks, arī atgādina vienu otru literaturā pavidējušu raksturu, tad vecākais leitnants Rekalo, kas cēlies no čiganiem («jūrnieks taču ir tas pats staigulis»), nav ne ar ko salīdzināms. «Es nevaru iet bojā,» viņš saka, «un ja arī kādreiz nomiršu, tomēr būšu dzīvs. Dzīvošu ar jums visiem, došos karā, priecāšos, cīnīšos, sērošu. Jūs domāsit, ka manis nav, bet es būšu tepat līdzās, dzīvs! Lūk, kāds es esmu.» Un Rekalo krīt nākamajā kaujā, bet neviens tiešām nevar iedomāties, ka viņš miris.

«Visi par vienu, viens par visiem!» — šo seno jūrnieku likumu mīļi atkārtot Boriss Lavreņevs. Šai devizē ir dziļa jēga, kas paturējusi savu nozīmi līdz mūsu dienām. Lavreņeva jaunā luga gaiši ilustrē šo devizi.

Lavreņevs daudz un ražīgi strādā. Viņš raksta lugu par padomju jaunatni, kas atgriezusies no lielā kara frontēm un bezgalīgi nododas revolucionarajai padomju zinātnei. Viņš grib arī sarakstīt lugu Oktobra 30 gadu svētkiem, tāpat kā pirms 20 gadiem sarakstījis «Lūzumu». Un viņš saka: «Ja man izdosies sarakstīt otru «Lūzumu», kas atbilst tām augstajām prasībām, kādas tagad uzstāda mūsu jau pilnīgi nobriedušajai un cīņas spējīgajai dramaturģijai, tas man būs liels radošs apmierinājums un mana ilgā rakstniecības ceļa attaisnojums.»

Tas nozīmē, ka mēs vēl bieži satiksimies ar Borisu Lavreņevu.

Valdis Grēviņš

---

tādā gadījumā tai būtu jāatklāj dažas detaļas, kas it kā ir kara noslēpums.

Bet Evans personīgi pazīst Savienoto Valstu prezidentu. Viņš tai pašā dienā norunā tikšanos ar viņu. Gadījumam, ja prezidents ietiepsies, viņš ņem līdz vecu pistoli. «Revolvera priekšā prezidents nekavēsies nodot pa telefonu nepieciešamos rīkojumus, — nolemj vecais zinātnieks. — Gadījumā, ja neizdosies pielietot varu pret prezidentu, tas tomēr pievērsīs uzmanību draudošajām briesmām.» Tā domādams, Evans sēstas lidmašinā, kas startē uz Vašingtonu.

Šai mirklī tālajā pamestajā šachtā sāk darboties pulksteņa mechanisms, kam jāveic Eversona un Dana mēģinājums. Un notiek tas, no kā baidījās viņu trīs kolēģi. Notiek zemeslodes katastrofa.

Anglijas parlamentā paliek nepabeigta likumprojekta apspriešana par izmēģinājumu ierobežošanu dažās zinātnes nozarēs. Iet bojā visi — dejojošie pāri restoranos, pludmales viesi, fermeri laukos. Kādā pilsētiņā Sietlē greizsirdīga sieva pacel dunci pār gulošā vīra krūtīm, bet viņa mirst, nepaspējusi kļūt par slepkavu. Iet bojā trīs zinātnieki, kas paredzēja katastrofu: Stekpuls automašīnā, Evans lidmašīnā, Lalunals savā dārzā. Protams, pirmie upuri ir Eversons un Dans.

Kūst Ziemeļpola ledus. Zemes garoza pārvēršas par ugunīgu masu. Zemes vietā pasaules telpā parādās jauna saule, miljonreižu lielāka par zemi, kas apriņķi mēnesi un virkni mazāku zvaigžņu.

Viss šis process notiek deviņpadsmitdaļsekundē.

•

Filipa Vili stāsts nav nejaušība modernajā rietumu literaturā. Ne mazāk simptomatiska ir ne visai sen izdotā Herberta Velsa pēdējā grāmata «Prāts pie tā robežām». Trīsdesmitajos gados Velss publicēja romanu «Nākotnes konturas», kas radīja daudz trokšņa, pareizot jaunu pasaules karu. Šai romanā viņš paredzēja modernās civilizacijas bojā eju un vispārēju mežonību. Perspektivā viņš neskaidri redzēja «technokratijas» gadsimtu — savdabīgu neliela techniskas inteligences slāņa diktaturu. Karš pagājis, Velsa paredzējumi nepiepildījās.

«Prāts pie tā robežām» — filozofisks traktats, kas uzrakstīts neparasti pesimistiskos toņos. Šoreiz rūdītais anglu autors paredz pasaules galu. Turklāt viņš bridina lasītājus, ka viņa jaunā grāmata ir visu viņa iepriekšējo darbu nobeigums un ka viņš «neko vairāk nevar un nevarēs pateikt attiecībā uz fundamentaliem principiem». Vēl vairāk: viņš gatavs paciest jebkādus materialus upurus, lai novērstu savu pēdējo gadu darbu jaunizdošanu, no kuriem viņš tagad atsakās.»

Norādot uz savu pēckara romanu, Velss rakstīja, ka bijušajos laikos dzīve, likās, vēl pakļāvās kādiem negrozāmiem likumiem; tad vēl bija iespēja zīmēt «nākotnes lietu» konturas. Šī iespēja zudusi uz visiem laikiem. Dzīve nekad vairs nebūs tāda, kāda tā bija. Laikmetīgajā chaosā gaist nākotnes konturas. Telpas un laika jēdzieni tiek iznīcināti. «Notikumi mainās tagad tādā secībā, kurai nevar uzticēties». Un vienā no pirmajām notikumu un apstākļu vietām, kuriem autors neuzticas, viņš izvirza «urana un svina noslēpumu».

Sera Frensisa Tikera grāmata, Filipa Vili stāsts, Herberta Velsa filozofiskais traktats — vienu apstākļu rezultats.

Herbertam Velsam taisnība vienā ziņā: pēdējie gadu desmiti nopietni sašauza vecos prickšstatus par tagadējo dzīvi. Bet Velss neizprata šo dziļo pārmaiņu būtību.

Šie sacerējumi apliecina nemieru, kas pārņēmis ievērojamu iedzīvotāju slāni pēckara Rietumos, ko izsitusi no līdzsvara tā dezinformācija, kas patlaban pilda ārzemju avīžu un žurnalu slejas.

„DIVI GADSIMTEŅI PIECDESMIT GADOS„

«Divi gadsimteņi piecdesmit gados» — ar šādu virsrakstu apgādniecība «Padomju rakstnieka» izdevusi pazīstamās tautas teicējas Maremjanas Golubkovas grāmatu.

Izaugusi pašos ziemeļos, Pečorā starp sīrmajiem tautas teicējiem, kas no paaudzes uz paaudzi virzīja tālāk tautas bagātīgo mutvārdu mākslas mantojumu, Maremjana Golubkova var daudz stāstīt par savu dzīvi.

25 savas dzīves gadus viņa pavadījusi vecā režīma apstākļos, strādādama kā zvejniece rokpelnē.

«Neesmu nemaz tik veca, — iesāk savu vēstījumu teicēja, — bet pārdzīvots tik daudz, it kā būtu pagājuši vairāki gadu simteņi. Esmu izstaigājusi pasauli, no bērnības gadiem laudīs klaiņojusi, lielas bēdas izjutusi, daudz riebuma norijusi. Ko tur lai dara... Manu acu priekšā, manā atmiņā viss ir pārmainījies, tiklab dzīve, kā laudis, tā arī es pati...»

Jaunības gados, kalpojot kulakiem, Maremjana Golubkova daudz pieredzējusi un pārdzīvojusi. «Kāros — pārtrūka virve, slīku ūdenī — nenoslīku, degu ugunī — nevarēju sadegt. Laikam, ar vari nenomirt, kamēr īstu nāvi neatrod.»

Neraugoties uz grūtajiem dzīves apstākļiem, neraugoties uz kulaku idiotisko mantkāribu, kas nesaudzīgi ekspluatēja jauno iasītnepratēju Maremjanu Golubkovu, viņa tomēr ar savu savdabīgo poetisko talantu tā prata pārvarēt visas grūtības un galu galā kļūt par ievērojamu personību PSRS pazīstamo teicēju plejadā.

Daudz asaru izliets šķūņos un palieņos, slepus no cilvēku acīm, lai neparādītu savu vājumu, lai nepasvītrotu mazdūšību par teicējai nodarītām bēdām un pārestībām. Bet ne jau asaras bija galvenās, ne jau tanīs Golubkova atrada savu mierinājumu, bet gan tautas radošā gara dārgajos, mirdzošajos apcirkņos, visā to daudzveidībā. Mīklas, sakāmvārdi, pasakas, garīgas dziesmas, vēsturiskas vārsmas, bilīnas un parunas, — lūk, viss tas bija teicējas darba iedvesmas avots un vērtīgs atradums, ko tā devusi un saglabājusi savā atmiņā kā savu senču, ziemeļnieku, dziļas senatnes mantojumu.

Maremjanas Golubkovas dzīves pirmais periods ir grūtību un moku pilns. Viņu sita māte, sita saimniece un līka tai simtkārt nomesties celos, zobojās kulaki, līdz nāvei viņu piekāva tās pirmais vīrs, kas to nemīlēja. Lamas, apvainojumi, smagā darba dzīve un pusbads, — tādi bija jaunās aizmirstās meitenes dzīves apstākļi, kas tik krāsaini attēloti šai dziedājumā. Daudzi teicējas dzīves epizodi, ainas, kas rāda saderināšanos ar nepazīstamo līgavaini un Pečoras kāzu paražas, lasītāju dziļi ietekmē.

Jau ar pirmo laulības dienu — atkal citieni. Tas bija tēvocis Jegors, kas mācīja viņas vīru:

«Apņemdams sievu, tūlīt, žēl vai nav žēl, raudi pats, bet iekauj! Tad būs paklausīga...»

Bet Maremjana nepieder šīm paklausīgajām sievām. Viņa aizbēg no sava izvirtušā vīra. Viņu tiesā, viņa grib izdarīt pašnāvību, bet, par laimi, trūkst virve un nāve atkāpjas viņas priekšā. Tad viņa iziet pie otra vīra, pie krietna un strādīga kaimiņa. Viņas dzīve kļūst nedaudz laimīgāka.

No diviem vīriem Golubkovai bija septiņpadsmit bērnu. No tiem seši palika dzīvi, pie kam vīram Fomam no pirmās sievas bija seši bērni. Varētu likties, kā gan tik grūtos ģimenes apstākļos lai rastos dziesmas un teiksmas?...

Un tomēr bērnus viņa mīl ar īstu mātes mīlestību. Viņa improvizē tiem skaistas šūpļa dziesmas, kas ievietotas arī šai grāmatā.

Grāmatā daudz spilgtu, interesantu, neaizmirstamu dētaļu. Ainas, kurās rādīts, kā pūšļotāja Afimja ārstē galvas sāpes un Afimjas paņēmieni, ar kādiem tā «iegriež vietā samežģītās smadzenes», izraisa lasītājā smieklus caur asarām. Skopās, bet krāsainās līnijās attēlota mīlestība ar otru vīru. Viņi uzbūvējuši jaunu dzīvojamo ēku. Pēc vecām paražām ir tā: kas pirmais ieies mājā, tam arī pirmajam jāmirst. Vīram ir dārga sievas dzīvība, sievai atkal vīra dzīvība, tāpēc sieva grib doties pirmā mājā, lai vīrs dzīvotu ilgāk. Tomēr vīrs gūst virsroku un mājā ieiet pirmais.

Šai detaļā izteikta vīra un sievas mīlestība, uz kādu spējīgi tikai cēlsirdīgie ziemeļnieki.

Darba mīlestība Maremjanai Golubkovai ir pats galvenais pamats visā viņas smagajā un daudzkrāsainajā dzīvē: — «Darba dēļ neesmu raudājusi, bet darbs ir raudājis manis dēļ.» — viņa patiesīgi piebilst.

Apdziedot rokas kā darba daritājas, viņa saka: «Daudz brīnumu mūsu zemes māmuļas virsū radījis mūsu darbs un mūsu pūles. Darbs un pūles ir pacēlušas cilvēku virs mūžamežiem, virs augstiem kalniem, virs skrejošiem mākoņiem. Darbs un pūles ir palīdzējušas cilvēkiem ienirt zem zemes, jūras dziļumos, darbs un pūles ir apveltījušas cilvēku ar nepārskatāmām krāsām. Cilvēks redz ar acīm, grib ar sirdi, domā ar prātu, bet rokas ir galvenais meistars, viss atkarīgs no tām...»

Teicējas rokas un acis nekad nav baidījušās dzīves un darba. Ar ko gan viņa visu nodarbojusies savā gadsimtā! Viņa ir auklējusi savus un svešus bērnus, šuvusi, mazgājusi, cepusi, vārījusi, uzskatījusi ganāmpulkus, sienu plāvusi, govis slaukusi, zivis zvejojusi, no jūras dzelmēm dzintaru smēlusi, pati gan to rotās nav šuvusi, jo saimniece to parasti piesavinājusies. Maremjana ir gatavojusi lelles, kas iepriecinājušas daudzus bērnus, šuvusi rakstus, ko apskaudušas kulaku meitas, kara laikā viņa adījusi cimdus un zeķes sarkanarmiešiem. Visi viņas darbi nemaz nav saskaitāmi.

Taču ne viņas pārdzīvojumos, ne viņas rokdarbos ir galvenais, galvenais ir viņas talantā, viņas fenomenalajā atmiņā, viņas mākā improvizēt un sacerēt daudzus mākslas darbus. Daudzi no tiem ir iespiesti un ieguvuši plašu popularitati, piemēram: «Dzīvi nedzīvoju, bēdu bēdāju», «Spēks un brašums tiem, mūsu sarkanarmiešiem», «Iesim cīņā šodien un rīt, — kulaks lai krīt», «Par visas tautas vēlēšanām», «Tundrās izaug pilsēta jauna», «Teiksma par Pečoru» un vesela virkne citu teiksmu, no kurām atsevišķi fragmenti ievietoti arī šinī grāmatā.

Golubkovas grāmata ir interesants etnografisks dokuments. Līdztekus teicējas biografijai šeit atspoguļota arī Pečoru sādžas vēsture vesela pusgadsimta skatījumā. Te attēloti pirmsrevolucijas gadi un tā ietekme, kāda ziemeļos bija politiskajiem izsūtītajiem, te attēlots arī tautas radošā gara dzīvīgums, iedzīvotāju paražas un tikumi, te attēloti imperialistiskā kara gadi, intervencija, cīņa ar kulakiem, kolektivizācija un Tēvijas karš. Visi šie pārdzīvotie etapi, kurus sevī ietver dziedājums, raksturo teicēju kā aktīvu sava laika un apkārtnes izpratēju.

Līdzīgi Džambulam, Sulemanam Stalskim un M. S. Krjukovai, Golubkova sava dziedājuma labākos vārdus veltī lielajam Staļinam:

«Kremlī strādā viņš,
Strādā acis neaizvērdams.
Cerība viņš visiem mums, —
Cerība par visām stiprākā.
Atbalsts viņš mums visustiprāi
Visustiprākais par visiem atbalstiem.
Viņa gaišais vārds
Laudīm dārgs un mīļš.
Un no viņa vārda
Ienaidnieki dreb.
Un par viņu zemei
Dziesma pāri trauc,
Cilvēku šo lielo
Par Staļinu sauc.

Tēvijas kara laikā Golubkovas koncertos, un viņas niknajos, naida pilnajos priekšnesumos atskanēja smagi, kā svina lodes, pret hitleriešu čūskām vērstie lāstu pilni vārdi...

No teicējas vēl varam sagaidīt daudz jaunu darbu, to liecina viņas mākslinieciskais briedums, tuvība tautai un aktīva līdzdalība sabiedriskajā dzīvē.

Golubkovas dziedājums ietver sevī 329 lappuses. Nikolajs Leontjevs, kas rūpīgi un uzmanīgi uzrakstījis visu izstāstīto un sagatavojis to izdošanai, paguvis arī uzglabāt šinī darbā ziemeļu izteiksmes svaigumu ar visām tās detaļām, kas skaidri raksturo teicējas neizsmeļamos folkloras avotus.

Grāmata «Divi gadsimteņi piecdesmit gados» ieies kā vērtīgs ieguldījums padomju literaturā. Šo grāmatu ar neatslābstošu interesi lasīs katrs. Tajā ir arī dažas vājas vietas, — aizraušanās ar nenozīmīgiem sīkumiem, kurus viegli varēja un var likvidēt. Tomēr šie sīkumi nav lieli un tie nespēj mazināt darba lielo nozīmību.

K. Koničevs

Jānis Plaudis

Mtacmindas cikadas

Gruzijas motīvi

Nāc, dosimies Mtacmindas kalnā
Redzēt, kā plašums zilst,
Kā Kazbeka galotne salnā
Apvārsnim pāri milzt!

Kur paveries — lielums visapkārt:
Kalni un debess zied.
Bet vēsmas zuz platanu lapās
Un klausās, ko cikadas dzied.

Tās stāsta, kā Kuras krastos
Raktuves rūdas drūp,
Kā Tbilisi ielās dun asfalts
Un rūpnīcu dūmeņi kūp.

Tās stāsta, kā brāzmainus strautus,
Kur foreles viekstos nērš,
Dzelzī un betonā skautus,
Par baltajām oglēm vērš.

«Tur upes kā zilas vēnas
Ieleju auglībai plūst,
Un svanu mednieku ēnas
Pār aizu dziļumiem lūzt.

Pa ceļiem iet čalvadarī
Gar sādžām, kur citrusus šķiņ;
Vīnu un kazu bari
Klintāju takas min.

Un kalni dzird uzvaras balsis,
Kas tautas un tālumus sveic,
Kad mirgojot tērauda ērgļi
Pār sniegotām galotnēm steidz.

Ai Gruzija, tējas roze,
Sarkanais granata zieds!
Tev pavērta saules goze,
Un līksme tev roku sniedz.

Tu — Dzimtenes vainaga plaukums,
Tu — padomju tautu dārzs;
Mūžam tavs ziedošais jaukums
Sirdis ar jūsmu skars...»

Jau pusnakts. Ar uguņu kvēlu
Tbilisi kā zeltains spiets.
Bet vēl skaļāk ap Staļina tēlu
Mtacmindas cikadas dzied.

Paskaidrojumi: Mtacminda — augsts kalns pie Tbilisi. Svani — gruzīnu kalniešu cilts. Čalvadari — nastnešu zirgu dzinēji.

Kultūras dzīve REPUBLIKĀ

BALTIJAS FLOTES DZIESMU UN DEJU ANSAMBĻA KONCERTI

Liepājas flotes klubā notika Baltijas flotes dziesmu un deju ansambļa koncerti. Koris diriģenta A. Mejichova vadībā izpildīja matrožu un karavīru dziesmas, padomju komponistu (Solovjova-Sedoja, Novikova, Mokrousova u. c.) darbus, krievu un dienvidslavu tautas dziesmas. Daudz priekšnesumu sniedza arī ansambļa orķestris un deju kolektivs.

LIEPĀJAS OPERĀ JAUNS DIRIĢENTS

Sākot ar 17. oktobri, Liepājas Muzikali dramatiskajā teatrī darbojas jaunangažētais diriģents Rotislavs Aleksejevs. Kā pirmo Aleksejevs diriģēja Čaikovska operu «Jevgeņijs Oņegins». Par šīs operas diriģēšanu R. Aleksejevs 1945. gadā ieguva Maskavas konservatorijas diplomu.

KAMERMUZIKAS KONCERTS

13. oktobrī Bauskas pagasta nepilnajā vidusskolā notika kamermuzikas koncerts, kurā piedalījās Alīda Vāne, V. Stūresteps, A. Amoliņš un J. Lindbergs.

REFERATS PAR DAUGAVPILS REKONSTRUKCIJAS PLĀNU

Daugavpils tautas namā notika darba ļaužu sanāksme, kurā Daugavpils rekonstrukcijas projekta autors architekts Ivanovs lasīja referatu par Daugavpils rekonstrukcijas ģeneralplānu un pilsētas attīsīību tuvākajos 20—25 gados. Turpat skatītāju aplūkošanai bija izlikts liels panno, kurā attēlots pilsētas atjaunošanas un rekonstrukcijas projekts. Tas paredz ievērojami paplašināt jau esošās ielas, izbūvēt Gajoku, Jaunbūvi un Vecpilsētu.

GATAVOJAS OKTOBRA REVOLUCIJAS SVĒTKIEM

Gatavojoties Oktobra revolucijas 29. gadadienai, Jēkabpils kulturas nama dramatiskais kolektivs beidz iestudēt J. Jankovska viencēlienu «Nomales talants», kā arī gatavo L. Dziļstraumes Oktobra svētku 29. gadadienai uzrakstīto viencēlienu «Tajās dienās...». Iestudējumus vada režisore Grāvīte. Kulturas nama teatra studijas audzēkņi svētkiem mācās jaunas deklamacijas.

ROSĪGS KULTURAS NAMS

Jaunjelgavas pilsētas darba ļaužu kulturali sabiedriskajām vajadzībām kalpo kulturas nams, kas savu darbību attīsta arvien rosīgāk. Pie kulturas nama ir divi politpulciņi, kuros notiek regularas mācības. Sistematiski strādā dramatiskais kolektivs režisora Jurēvica vadībā, kas iestudē A. Griguļa komediju «Kā Garpēteros vēsturi taisīja». Darbojas jauniešu koris, tautisko deju, fizkulturas un literarais pulciņš. Lielā mērā pilsētas darba ļaudīm palīdz izziņu un konsultacijas un lektoru grupas darbs. Kulturas namā regulari notiek lekciju un jautājumu vakari, māksliniecisķās pašdarbības priekšnesumi, kulturas nama bibliotekas lasītāju konferences.

CĒSU KULTURAS NAMS

Rosīgi darbojas Cēsu apriņķa kulturas nams, kurā ik mēnesi notiek teatra izrādes, koncerti, lekcijas, konsultacijas. Gatavojoties Oktobra socialistiskās revolucijas 29. gadadienas svinībām, kulturas nama dramatiskā kopa iestudē A. Griguļa dramatizējumu pēc Staļina premijas laureata,Tautas rakstnieka Andreja Upīša romana «Zaļā zeme».

Kulturas nama koris diriģenta K. Ozola vadībā sagatavo jaunu dziesmu repertuaru.

Lai pavairotu dramatiskās kopas dalībnieku zināšanas skatuves mākslā, pie kulturas nama darbojas dramatiskā studija, ko vada režisors E. Krastiņš.

Tautisko deju pulciņš Zeileres vadībā sācis sagatavot latviešu un krievu tautas dejas. Tuvākajās dienās darbību uzsāks māksliniecisķās zīmēšanas studija mākslinieka Baltgaiļa vadībā.

Kino filmu dublēšana — politiski svarīga lieta

Kino filmu dublēšana — tulkošana no vienas valodas otrā — diezgan sarežģīts darbs. Tas tāpēc, ka viss uzņemtās skaņu filmas teksts jāpārtulko tai valodā, kurā vienas vai otras tautas mākslinieki pēc tulkotā teksta veido savas lomas. Pie tam kino filmas māksliniecisķās vērtības saglabāšanas nolūkā nepieciešams, lai pamatfilmā uzņemtais tēlojums pēc iespējas pilnīgi sakristu ar tulkotās filmas tēlotāju vārdiem, kustībām un muziku.

Mūsu daudznaciju valstī filmu dublēšanai ir ļoti liela politiska nozīme, kas sevišķi attiecināms uz jauno Padomju Latvijas republiku. Vēl pagājušajā gadā Maskavas studija «Sojuzdetfilm» sāka kino filmu «Zoja» un «Cilvēks 217» dublēšanu, ko savā laikā arī redzēja mūsu skatītāji. Šī gada pavasarī šo darbu uzsāka arī Rīgas mākslas filmu studija.

Presē jau vairākkārt ziņots, ka Rīgas studija uzsākusi vienas vai otras kino filmas dublēšanu. Patieši, šajā gadā studija pārtulkojusi 4 mākslas filmas: «Dēli», «Lielais lūzums», «Lēnais divplāksnis» un «Sveicināta, Maskava». Pašlaik studija veic lielākās padomju filmas «Zvērests» dublēšanu. Līdz gada beigām studija būs spējiga dublēt vēl 1—2 filmas.

Bet tad Rīgas mākslas filmu studija paziņoja: «Mēs savu darbu veicām. Uzņēmumus nodevām Ļeņingradas kopiju fabrikai. Pārējais mūs neinteresē ... Lai nodarbojas ar to kinofikacijas pārvalde.» Bet Latvijas kinofikacijas pārvaldes kantorī atbild: — «Nekā nezinām, neko neesam saņēmuši, nekādas kopijas neesam pieprasījuši.»

Izrādās, ka visām kino organizacijām ir viena valoda: «Es tai lietā nemaisos.» Bet PSRS Kinematografijas Ministrijas kinofikacijas Galvenā pārvalde, samaksājusi par kino filmu dublēšanu, *neuztraucas par to tālāko likteni*. Tādas ierēdnieciskas un nesaprotamas rīcības dēļ cieš daudzi tūkstoši skatītāju, kas kino filmas vēlas redzēt dzimtajā valodā.

Protams, ka atbildību par šīm nebūšanām neš visas norādītās organizacijas. Bet Rīgas kino studija nekādā gadījumā nedrīkst samierināties ar stāvokli, ka tās produkcija daudzu mēnešu laikā neparādās uz kino ekraniem. Studijas darbiniekiem jau sen vajadzēja sacelt trauksmi un panākt, lai tās darbu redzētu un novērtētu tauta. Pasivitati šinī lietā ne ar ko nevar attaisnot.

Tas pats jāsaka arī par Latvijas Kinofikacijas pārvaldes kantori. Kā paredzēts PSRS Kinematografijas Ministrijas noteikumos, vietējam kinofikacijas kantorim ir tiesības pasūtīt dublēto filmu kopijas. Tā, protams, ir tikai jautājuma formalā puse, taču b. Vigrandei, kas kādreiz varēja bez starpniecības dabūt no studijas kino filmas «Dēli» pārtulkoto eksemplaru un demonstrēt to skatītājam vienā laikā ar šīs filmas demonstrējumu krievu valodā, pietrūka neatlaidības, lai sagādātu demonstrēšanai arī citas dublētās filmas.

PSRS kinofikacijas pārvalde, kas Rīgas mākslas filmu studijai maksā prāvas naudas sumas par kino filmu dublēšanu, nemaz neparūpējās paziņot Latvijas kantorim, ka viņi apstiprinājuši latviešu variantā vienu vai otru kino filmu.

Tā vai citādi, tāds stāvoklis nav ciešams. Latviešu skatītājs gaida kino filmas savā valodā, tās visumā jau gatavas, tāpēc visā drīzumā jāapmierina skatītāju likumīgās prasības.

Tagad par pašu kino filmu dublēšanas darbu.

Vispirms par dublēšanas objektu izvēli. Otrā Galvenā mākslas kino filmu ražošanas pārvalde pie PSRS Kinematografijas Ministrijas, kas līdz šim noteica dublējamo filmu izvēli, nav nopietni piegājusi šim jautājumam. Par to liecina tas, ka pirmā latviešu valodā tulkošanai nodotā filma bija «Vienkāršie ļaudis», kuras dublēšana pēc VK(b)P Centralās Komitejas pēdējiem lēmumiem bija jāpārtrauc. Grūti attaisnot idejiski mazvērtīgās filmas «Lēnais divplāksnis» tulkošanu latviešu valodā. Tagad studija uzsāk filmas «Piecpadsmitgadīgais kapteinis» dublēšanu, kaut gan ir daudz vērtīgākas filmas jaunatnei, piemēram, Gorkija bērnībai veltītās filmas.

Rīgas kino studijas darbinieki savukārt nekritiski izturējās pret dublēšanai ieteikto filmu plānu un mechaniski izpildīja visus uzdevumus.

Dublēto filmu kvalitate nav vienāda. Ja filmas «Lielais lūzums» tulkojums latviešu valodā ir labs, tad filmā «Dēli» nav sasniegta pilnīga sinchronitate. Par trūkumu jāuzskata arī tas, ka dublēšanā piedalījās pārāk aprobežots aktieru skaits. Visu filmu dublēšanā piedalās «izlasīto» aktieru grupa. Tas rada vienpusību aktieru izvēlē un mazina dažu dublēto filmu māksliniecisko vērtību jau tāpēc vien, ka aktierim reti izdodas iejusties visās lomās. Rodas iespaids, ka Latvijā bez dažiem pastāvīgiem dublētājiem, kas galvenām kārtām nāk no Dailes teatra, vairāk nav spējīgu aktieru. Tas ir aplams slēdziens, jo mums netrūkst priekšzīmīgu māksliniecu arī Valsts Dramas, Jelgavas, Jaunatnes un Liepājas teatros.

Nedaudzu aktieru pārslogošana kino filmu dublēšanā kaitē arī pašiem māksliniekiem. Artūrs Filipsons lieliski tēloja Muravjova lomu filmā «Lielais lūzums», radidams pārliecinošu un spilgtu tēlu. Toties viņa spēlei neiederējās Buločkina loma «Lēnajā divplāksnī».

Rīgas mākslas filmu ražošanas iespējas ir daudz lielākas par uzdevumiem, kas tai jāveic 1946. gadā. Četru dublējamo filmu vietā tā varētu dublēt līdz desmit filmu, ja tikai tā organizētu vēl vienu ražošanas grupu. Tāpat dublēto filmu lielāku izlaiduma produkciju sekmētu uzņemšanas bazes pārnešana no «Ziemeļblāzmas» uz pilsētu, jo samērā viegli var radīt paviljonu filmu dublēšanai uz vietas, kas aiztaupītu veltīgu laika izšķiešanu ar izbraukumiem aiz pilsētas.

Laiks padomāt ne tikai par jauno padomju filmu, bet arī labāko mūsu kinematografijas «zelta fonda» filmu, piemēram: «Čapajevs», «Ļeņins oktobrī» u. c. tulkošanu latviešu valodā.

Beigās jāatzīmē, ka filmu dublēšanai Rīgas mākslas filmu studija tērē pārāk daudz līdzekļu — 1—2 reizes vairāk nekā citas līdzīgas studijas. Vai tiešām studijas vadība neuzskata šo parādību par nenormalu? Ja uzskata, tad kāpēc velti šķiež valsts līdzekļus?

Skaņu filmu tulkošanai latviešu valodā ir liela politiska nozīme. Tikai padomju vara latviešu tautai deva tik lielas un neierobežotas iespējas iepazīties ar pārējo padomju tautu un sevišķi ar lielās krievu tautas kulturas un mākslas sasniegumiem, ko lielā mērā veicina arī padomju filmas. Tāpēc kino darbiniekiem jādara viss iespējamais, lai Latvijas iedzīvotāji tuvākajā laikā uz kino ekraniem redzētu māksliniecisķi un idejiski augstvērtīgas filmas latviešu valodā.

L. Vecis

ĻEŅINGRADAS RAKSTNIEKU SANĀKSME

Nesen notika Ļeņingradas rakstnieku sanāksme, kas apsprieda Ļeņingradas Padomju rakstnieku savienības valdes ziņojumu par tās darbu. Pēc A. Prokofjeva un N. Tichonova ziņojumiem izvērtās plašas un dzīvas debates, kurās piedalījās ievērojamākie Ļeņingradas rakstnieki un Maskavas rakstnieks B. Gorbatovs. Runājot par VK(b)P Centralās Komitejas lēmumiem un b. Ždanova referatu par ideoloģiskā darba uzlabošanu, B. Meilachs minēja, ka dažos gadījumos dažādās kulturas nozarēs un literaturā iekļuvušas antimarksistiskas idejas. Tālāk B. Meilachs un V. Druzins sīki runāja par kritiķu un literaturvēsturnieku darba aktivizēšanas nepieciešamību. V. Ketlinska kritizēja Ļeņingradas Rakstnieku savienības valdi, kurai nav bijusi principiala pieeja literaturas parādību novērtēšanā, bet V. Sajanovs aicināja rakstniekus visiem līdzekļiem cīnīties pret simbolismu, akmeismu ietekmēm dažu Ļeņingradas rakstnieku darbos. Viņš tāpat atzīmē, ka darbi par mūsdienu aktualām temām nedrīkst būt sasteigti un pavirši. M. Kozakovs norādīja uz mūsu literaturas starptautisko nozīmi un nepieciešamību zinātniski izpētīt padomju literaturas sasniegumus.

Germans savā runā pieskārās jautājumam, ka rakstnieki vēl maz pazīst padomju cilvēkus, kas izcīnījuši lielāko uzvaru vēsturē un kas vēl ne vienreiz vien pārsteigs cilvēci ne tikai ar saviem darbiem, bet arī ar moralo seju un gara skaidribu. Mums, protams, ir teicami darbi par padomju cilvēku, bet šādu darbu vajaga daudz. Pilnīgi aplami ir tas, ka padomju cilvēkus daži rakstnieki tēlo elementari, aizmirstot par ideju spēku cilvēku dzīvē. Tikai dzīvojot nedalītu dzīvi ar darba ļaužu miljoniem, rakstnieks var strādāt, jūtot literaturas atbildību tautas un Ļeņina un Staļina partijas priekšā.

Sanāksmē bez tam uzstājās I. Eventovs, V. Vladimirovs, S. Spaskis un O. Bergholce. No Maskavas rakstniekiem sveicienu nodeva B. Gorbatovs, nosodot S. Spaska un G. Bergholces nepareizās tendences viņu runās. Viņš uzsvēra, ka partija prasa ne poezijas sašaurināšanu un vienpusību, bet gan plašas, idejiski mērķtiecīgas literaturas radīšanu. Gorbatovs aicina Ļeņingradas rakstniekus dziļāk izjust dzīvi, būt par lielās padomju tautas cienīgiem rakstniekiem.

Pieņemtajā rezolucijā sanāksme atzina valdes darbu par neapmierinošu, novērtēja pielaistās kļūdas un nosprauda ceļus pilnīgai darba pārkārtošanai.

Lielā pacilātībā kopīgā sanāksme pieņēma vēstuli biedram Staļinam.

Aizklāti balsojot, ievēlēta jaunā Ļeņingradas RS valde, kuras sastāvā ietilpst B. Čirskovs, O. Forše, M. Lozinskis, B. Lavreņevs, V. Panova, I. Bražņins, A. Prokofjevs, V. Druzins, I. Krats, J. Germans, P. Kapica, V. Rožděstvenskis, E. Švarcs, V. Livšics, V. Manuilovs, I. Sokolovs-Ņikitovs, N. Brauns, I. Karnauchova, G. Cholopovs, L. Brausevičs, A. Čerņenko, V. Sajanovs, E. Katerli, I. Avramenko un B. Čivilichins.

*

Notika Ļeņingradas Padomju rakstnieku savienības nodaļas valdes jaunā sastāva sēde. Par valdes priekšsēdētāju ievēlēts A. Prokofjevs, par priekšsēdētāja vietniekiem — B. Čirskovs, P. Kapica un V. Druzins, par atbildīgo sekretaru — L. Brausevičs.

Valsts izdevniecībā drīzumā iznāks jaunas grāmatas: K. Krauliņa «Liesmainais ceļš» (A. Apiņa vāks) un L. Feichtvangera romans «Simone» (G. Hermanovska vāks).

Chronika

Igaunijas K(b)P CK lēmums par žurnalu «Looming»

Igaunijas K(b)P CK birojs pieņēmis lēmumu par Igaunijas rakstnieku savienības organu — literaturas un mākslas žurnalu «Looming» («Māksla»), atzīmējot tā neapmierinošo darbu. Blakus vērtīgiem darbiem žurnalā daudzi bezidejiski, apolitiski darbi, piemēram, Merilasa un dažas Deboras Varandi dzejas. No četrpadsmit 1946. gadā žurnalā iespiestiem stāstiem tikai četri veltīti šisdienas problemām. Žurnals pavisam neapmierinoši propagandē krievu klasisko un padomju literaturu.

Igaunijas K(b)P CK birojs uzdeva Igaunijas Rakstnieku savienībai likvidēt pieminētos trūkumus, liekot sava darba pamatā VK(b)P Centralās Komitejas lēmumus par žurnaliem «Zvezda» un «Ļeņingrad». Rakstnieku savienības valdei uzdots radoši apspriest izdotos žurnalus un atsevišķus literaturas darbus, pieaicinot šim nolūkam rakstnieku aktivu, kritiķus un lasītājus.

PSRS Padomju architektu savienībā

Maskavas Architektu namā notika PSRS Padomju architektu savienības valdes prezidija paplašināta sēde, kas bija veltīta VK(b)P CK lēmumu par literaturu un mākslu apspriešanai.

Referatu par padomju architektu nākamajiem uzdevumiem lasīja K. Alabjans. Debatēs, kas ilga trīs dienas, piedalījās N. Bilinkins, I. Macs, D. Arkins, B. Rubanenko, N. Sokolovs, I. Markovs, I. Nikolajevs, D. Zaslavskis, J. Kornfeloss un citi.

Teatru darbinieku sanāksme Tallinā

Tallinā notika Igaunijas PSR teatru darbinieku republikaniskā sanāksme, kas apsprieda igauņu teatru darbību VK(b)P CK 26. augusta lēmuma gaismā.

Referatus lasīja IK(b)P CK sekretars E. Pjals un IPSR Nopelniem bagātais mākslas darbinieks I. Pildross.

Biedrs E. Pjals aizrādīja, ka republikā līdz šim nav pilnīgi novērtēta teatra ideoloģiskā nozīmība, repertuars bijis ideoloģiski vājš un bieži vien tam bijis gadījuma veids. Kritika parasti nav pieskārusies izrāžu idejiskajai pusei. Maz uzmanības dramaturģijas jautājumiem veltījusi Rakstnieku savienība. Referents uzsvēra, ka it sevišķi nepieciešams, lai mākslas darbinieki padziļinātu savas zināšanas marksismā un ļeņinismā.

Par nepieciešamību celt teatra darbinieku idejiski politisko līmeni runāja arī I. Pildross. Teatriem jāpiedalās laikmeta svarīgāko problemu risināšanā.

Teatru pārvaldes priekšnieks P. Rummo atzina pārvaldes kritiku par pareizu un iepazīstināja sanāksmes dalībniekus ar Igaunijas teatru repertuara plānu, kur galvenā vērība veltīta padomju lugai.

Debatēs piedalījās IPSR Tautas mākslinieks A. Lauters, IPSR Nopelniem bagātais skatuves mākslinieks K. Irds, IPSR Mākslas ietu pārvaldes priekšnieks I. Sempers, režisors E. Turks, kritiķi H. Lumets un S. Levins, B. Mezilane, N. Andrezens.

Ļeņina ordeņa pasniegšana M. Krjukovai

Nesen Archangelskas apgabala Zimņaja Zolotica sādžā notika augstākās balvas — Ļeņina ordeņa, pasniegšana teicējai Marfai Krjukovai. Svinīgajā sanāksmē piedalījās kolchoznieki, partijas un padomju organizaciju pārstāvji. Saņemot Ļeņina ordeni, Marfa Krjukova solīja radīt jaunus sacerējumus, kas būtu lielā padomju laikmeta cienīgi.

Litfonda jaunā padome

PSRS Rakstnieku savienības Prezidijs nolēma uzdot Litfonda padomei visu jautājumu izšķiršanu, kas saistīti ar Rakstnieku savienības biedru un kandidatu materialo un sadzīves apstākļu uzlabošanu. Jaunajā Litfonda padomē ar b. Chrapimko priekšgalā prezidijs nozīmēja rakstniekus: N. Virtu (priekšsēd. vietn.), I. Altmani, E. Dolmatovski, O. Ļeonidovu, L. Ļeonovu, I. Novikovu, I. Popovu un B. Romašovu.

Rakstnieks I. Popovs apbalvots ar Darba Sarkanā Karoga ordeni

Par nopelniem literaturas laukā un sakarā ar 60. gadadienu PSRS Augstākās Padomes Prezidijs apbalvoja rakstnieku I. Popovu ar Darba Sarkanā Karoga ordeni.

«Karš un miers» kirgizu valodā

Par lielu notikumu kirgizu literaturas dzīvē jāuzskata L. Tolstoja epopejas «Karš un miers» tulkojums. Pirmais sējums jau sagatavots iespiešanai un drīzumā parādīsies klajā. Epopeju tulko viens no labākajiem kirgizu tulkotājiem — S. Bektursunovs. Romana pilnīgs pārtulkojums būs veikts līdz 1947. gada maijam.

*

16. oktobrī Maskavas rakstnieku klubā L. Soboļevs pastāstīja par padomju kulturas darbinieku Norveģijas, Zviedrijas, Danijas un Somijas apmeklējumu. Delegacija radīja dzīvu interesi Skandinavijas valstu sabiedrībā un presē.

ŽURNALA «BĒRNĪBA» OKTOBRA (10.) NUMURS

Nule iznācis Latvijas Ļeņina Komunistiskās jaunatnes savienības Centralās Komitejas žurnala «Bērnība» oktobra (10.) numurs. Saturā: LPSR Izglītības ministra K. Strazdiņa konspekts Rīgas atbrīvošanas gadadienā. Arvīda Griguļa dzejolis Daži vārdi par Rīgas atbrīvošanu. Par Staļina ceturtajā piecgadē paredzēto mūsu galvaspilsētas Rīgas jaunizbūvi rakstījis pilsētas galvenais architekts O. Tilmanis. Garāku dzejojumu Stāsts par zēnu, Rīgas atbrīvošanu atminot, sniedzis Valdis Lukss. Turpinās Jūlija Vanaga Stāsti par Daugavu. Tāpat turpinās Valža Klīvera stāsts Ceturtais postenis. Anna Brodele sniegusi dzejoli Karogs. Žanis Grīva uzrakstījis stāstu Estremaduras avju gans. Ražas talku Kachetijā apdzejojis Jānis Plaudis. Skolēnus un jo sevišķi pionierus lietderīgi informē P. Dzērves raksts Apgūsim pionieru specialitates. Ciklā No akmeņgrauža līdz lasim Valdis Lukss rakstījis par Līdakām. Nodaļā Mūsu plašā Dzimtene akad. M. Kadeks aplūkojis Gruzijas Padomju Socialistisko Republiku. J. Jurjeva raksts Krilovs pastāsta par krievu fabulu lielmeistaru. Piedevām anonimā atdzejojumā divas Krilova fabulas — *Dzeguze un gailis* un *Zosis*. V. Rudace īsumā atstāstījusi lielās mākslas filmas Zvērests saturu. Reportažu Pionieri balso uzrakstījusi Vilija Ošiņa.

Apsveicams šajā numurā ir sabiedriski audzinošais un informējošais materials Pionieru organizacijas struktūra, kas, starp citu, labi papildina P. Dzērves rakstu. Bez tam numurā vēl: Gorkija izteicieni, Organizēsim tehniskos pulciņus, Pionieru pils mūs aicina un parastā nodaļa Asiniet prātu. Nodaļas Rakstīsim un zīmēsim, kur savu māku rāda jaunie lasītāji paši, šoreiz nav.

Kā ilustratori piedalījušies: K. Sūniņš, J. Plēpis, V. Valdmanis, Ģ. Vilks, A. Dubur̄s. Uz pirmā vāka mākslinieka J. Plēpja zīmējums Sarkanā armija mūs sarga. Pielikumā: mākslinieka J. Tilberga gleznas Rīga daudzkrāsaina reprodukcija.

Atzīmējami, ka žurnala tiraža atkal augusi, un oktobra numurs iespiests 20.000 eksemplaros.

Laikraksts «Literatura un māksla» iznāk vienreiz nedēļā. Redkoleģija: **J. Grants** (atbildīgais redaktors), **M. Buša, N. Grīnfelds, A. Grigulis, A. Krūmiņš, A. Lapiņš, A. Sakse.**
Redakcijas adrese Rīgā, Kr. Barona ielā 12. Runas stundas no pl. 10—14. Numurs maksā Rbļ. 1. —. Abonēšanas maksa Rbļ. 52. — gadā.
Abonentus pieņem Preses apvienība Rīgā, Kirova ielā 41/43. Izdevējs Latvijas laikrakstu un žurnalu izdevniecība Rīgā, Blaumaņa ielā 38/40.
Iespiests Latvijas Poligraftresta 1. tipografijā «Cīņa». Rīgā, Blaumaņa ielā 38/40. JT 06574.